

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi valtiopäiväjärjestyksen ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Valtiollisia vaaleja koskevaa lainsäädäntöä on viime vuosina huomattavasti kehitetty. Keskeiset uudistukset ovat vuonna 1969 annetut lait kansanedustajain vaaleista (391/69) ja tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista (392/69).

Eräisiin viimeisiin vaalilainsäädännön uudistamista koskeviin esityksiin antamissaan vastauksissa eduskunta on esittänyt toivomuksia, että hallitus ryhtyisi tutkimaan tai valmistuttaisi eräitä vielä pitemmälle meneviä vaalilainsäädännön uudistuksia. Näiden toivomusten johdosta hallitus antoi 21 päivänä toukokuuta 1971 eduskunnalle esityksen vaalioikeusikärajaa, vaalioikeuden menettämisperusteita sekä vaalikelpoisuutta koskevien säännösten muuttamisesta (n:o 80/1971 vp). Tasavallan presidentin hajoitettua eduskunnan ja määrättyä uudet vaalit toimitettaviksi 2 ja 3 päivinä tammikuuta 1972 eduskunta ei katsonut voivansa käsitellä puheena olevaa hallituksen esitystä kokonaisuudessaan vaan hyväksyi sen ainoastaan valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n ja siihen liittyneen sotaväen rikoslain muutoksen kohdalta eli siten, että asevelvollisuuttaan vakinaisessa väessä suorittavan valitseminen kansanedustajaksi tehtiin mahdolliseksi. Tähän ratkaisuun päätyessään eduskunta samalla edellytti, että hallitus vaalien jälkeen antaa eduskunnalle esityksen sellaisiksi muutoksiksi vaalilainsäädäntöön, joiden toteuttamista hylätyiksi tulleilla lakiehdotuksilla oli tarkoitettu.

Edellä esitetyn johdosta hallitus on valmistanut uuden esityksen valtiopäiväjärjestyksen ja eräiden vaalilainsäädännön piiriin kuuluvien lakien muuttamisesta. Keskeiset muutokset koskevat vaalioikeusikärajaa ja vaalioikeuden menettämisperusteita sekä ennakköäänestyksen järjestämistä eräisiin huolto- ja rangaistuslaitoksiin.

Vaalioikeusikärajan alentaminen

Valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momentin mukaan, sellaisena kuin se on 30 päivänä toukokuuta 1969 annetussa laissa (341/69), ääni-oikeuden edellytyksenä valtiollisissa vaaleissa on, että asianomainen on ennen vaalivuoden alkua täyttänyt 20 vuotta.

Alunperin valtiopäiväjärjestyksen mukainen vaalioikeusikäraja oli 24 vuotta. Vuonna 1944 tapahtuneella valtiopäiväjärjestyksen muutoksella ikäraja alennettiin 21 vuoteen. Nykyiseen 20 vuoden vaalioikeusikärajaan päädyttiin vuonna 1969, sen jälkeen kun kysymystä ikärajan alentamisesta oli käsitelty pohjoismaisessa yhteistyössä.

Vaalioikeusikäraja on alennettu 20 vuoteen Ruotsissa 3 päivänä joulukuuta 1965 annetulla lailla ja Norjassa 15 päivänä joulukuuta 1967 annetulla lailla. Islannissa vaalioikeusikäraja on 1 päivästä tammikuuta 1968 niin ikään 20 vuotta. Tanskassa, jossa vaalioikeusikäraja on säädetty perustuslaissa ja voidaan muuttaa ainoastaan kansanäänestyksellä, ei vastaavaa lainsäädäntöä ole saatu toteutetuksi, vaan vaalioikeusikäraja on siellä ollut vuodesta 1961 alkaen 21 vuotta. Muualla Euroopassa on samanaikaisesti tapahtunut kehitystä vaalioikeusikärajan alentamisen suuntaan. Englannissa vaalioikeusikäraja on vuoden 1970 alusta alennettu 18 vuoteen. Useissa Itä-Euroopan maissa, kuten Neuvostoliitossa, Puolassa, Romaniassa ja Unkarissa vaalioikeusikäraja on niin ikään 18 vuotta.

Hyväksyessään 13 päivänä toukokuuta 1969 valtiopäiväjärjestyksen edellä mainitun muutoksen mukaisesti valtiolliseksi vaalioikeusikärajaksi 20 vuotta eduskunta samalla edellytti, että hallitus kiireellisesti tutkituttaa täysivaltaisuus- sekä erityisesti valtiollisen vaalioikeusikärajan alentamisen mahdollisuuden sekä antaa

sitä koskevan esityksen eduskunnalle. Asia on tämänkin jälkeen ollut Pohjoismaiden neuvoston käsiteltävänä. Neuvoston kahdeksannessatoista istunnossa vuonna 1970 tehty jäsen ehdotus, että vaalioikeusikäraja suositettiin alennettavaksi 18 vuoteen, ei saanut riittävää kannatusta johtaakseen toimenpiteeseen neuvoston taholta.

Hallituksen käsityksen mukaan on ilmeistä, että lapset ja nuoret nykyään kehittyvät yhä nopeammin sekä henkisesti että fyysisesti ja samalla saavuttavat sen kypsyyden, mitä osallistuminen julkisten asioiden hoitamiseen edellyttää. Tämän kypsyyden seurauksena nuoriso on tullut itsenäisemmäksi. Nykyaikaisten tiedotusvälineiden avulla nuoriso tutustuu entistä aikaisemmin ja laajemmin yhteiskuntaan ja sen ongelmiin. Nuorten voidaan näin katsoa olevan myös poliittisesti valvutuneempia kuin aikaisemmin.

Yhteiskunta asettaa nuorille monessa suhteessa samanlaisia velvollisuuksia kuin vanhemmille. Itsensä elättävä nuori samoin kuin kausiluontoisessa työssä käyvä opiskelija ovat velvollisia maksamaan valtion- ja kunnallisveroa. Nuoret miehet suorittavat nykyään asevelvollisuutensa tai aloittavat sen suorittamisen entistä useammin alle 20 vuotiaina. Velvollisuuksistaan huolimatta nuorilla ei juuri ole mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon yhteisissä asioissa.

Vaalioikeusikäraja ei ole sidoksissa holhouslain täysi-ikäisyysrajaan. Holhousoikeudellinen vajaavaltaisuusinstituutti palvelee muita päämääriä kuin vaalioikeusikärajan asettaminen. Vuonna 1969 toteutetun lainsäädännön mukaan nämä rajat lankeavat tosin meillä yhteen. Aikaisemmin vaalioikeusikäraja ja täysi-ikäisyysraja sitä vastoin ovat pitkäänkin olleet toisistaan erillään. Viimeksi on eduskunnan lakivaliokunta käsitellessään edustaja Aron lakialoitetta n:o 30, joka sisältää ehdotuksen valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, katsonut lausunnossaan n:o 3 (1971 vp), ettei ole estettä määrätä vaalioikeusikärajaa holhouslain täysi-ikäisyysrajasta poikkeavaksi.

Edellä esittämänsä perusteella hallitus katsoo, että vaalioikeusikärajaa olisi alennettava valtiollisissa vaaleissa kahdella vuodella. Kunnallinen äänioikeusikäraja, joka nykyään on sama kuin vaalioikeusikäraja valtiollisissa vaaleissa, olisi tarkoituksenmukaista samassa yhteydessä alentaa niin ikään 18 vuoteen.

Siitä huolimatta että vaalioikeusikäraja valtiollisissa vaaleissa ja äänioikeusikäraja kunnallisvaaleissa olisi hallituksen mielestä edellä mainitulla tavalla muutettava, hallitus katsoo, ettei vaalikelpoisuusikärajaa olisi syytä alentaa. Vaalikelpoisuusikäraja olisi sekä valtiollisissa vaaleissa että kunnallisvaalien kohdalla pysyttävä nykyisellään eli 20 vuotena.

Edellä olevan mukaisesti ehdotetaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että vaalioikeusikäraja alenee 18 vuoteen. Vastaava muutos olisi toteutettava kunnallisvaalien osalta 27 päivänä elokuuta 1948 annetun kunnallislain (642/48) 15 §:n 1 momentin ja 2 momentin 2 kohdan säännöksiä muuttamalla. Kun vaalikelpoisuus on kytketty äänioikeuteen, aiheutuisi äänioikeusikärajan alentamisesta muutos myös kunnallislain 16 §:n sanamuotoon.

Vaalioikeusikärajan alentaminen aiheuttaisi myös muutoksen kansanedustajain vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annettuun lakiin (391/69). Sanotun lain 13 §:n 1 momentin mukaan vaaliluettelon pohjaksi on asianomaisen henkikirjoitusviranomaisen viimeistään elokuun 10 päivänä toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle edellisen vuoden lokakuussa toimitetun äänestysaluejaon mukaisesti laaditut luettelot (pohjaluettelot) kaikista kuluvaan vuoden henkikirjan mukaan kunnassa asuneista henkilöistä, jotka ennen seuraavan vuoden alkua ovat täyttäneet 20 vuotta. Lain 14 §:n 1 momentin mukaan kunnan keskusvaalilautakunnat laativat pohjaluetteloiden perusteella vaaliluettelot, joihin on otettava jokainen Suomen kansalainen, joka on vaalivuotta edeltävänä vuonna henkikirjoitettu tai olisi henkikirjoituksesta voimassa olevien säännösten mukaan ollut henkikirjoitettava kunnassa. Ehdotetun vaalioikeusikärajan muutoksen vuoksi olisi näin ollen edellä mainitut kansanedustajain vaaleista annetun lain 13 §:n 1 momentissa ja 14 §:n 1 momentissa esiintyvät 20 vuoden ikärajat alennettava 18 vuoteen. Sanottuja säännöksiä ehdotetaan samassa yhteydessä muutettavaksi erällä muillakin perusteilla, kuten jäljempää käy ilmi.

Uudistuksen johdosta olisi tehtävä eräitä muutoksia myös kunnallisvaaleja koskeviin säännöksiin, jotka sisältyvät 7 päivänä helmikuuta 1964 annettuun kunnallisvaalilakiin (49/64). Muutettaviksi tulisivat kunnallisvaalilain 5 §:n 1 momentit ja 6 §:n

1 momentti. Kun eduskunnalle samanaikaisesti tämän esityksen kanssa on annettu erillinen esitys kunnallisvaalilain kokonaisuudistukseksi, tässä esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi kunnallisvaalilain säännöksiä. Esitykseen uudeksi kunnallisvaalilaiksi sisältyvät puheena olevia säännöksiä vastaavat lainkohdat on kirjoitettu ottamalla huomioon myös tästä esityksestä aiheutuvat muutokset.

Vaalioikeuden menetyserusteet

Vaalioikeuden menetyserusteita koskevat säännökset sisältyvät valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momenttiin. Valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan vaalioikeutta vailla on se, joka on holhouksen alaisena. Saman 2 momentin 2 kohdan mukaan on vaalioikeutta vailla myös se, joka kolmena viime kuluneena vuonna ei ole Suomen kansalaisena ollut tässä maassa henkikirjoitettuna. Koska henkikirjasta poistetaan henkilö, jonka on todettu pysyvästi asettuneen asumaan ulkomaille tai joka kahdessa peräkkäisessä henkikirjoituksessa on todettu jatkuvasti tietyissä oloissa olevaksi, säännös merkitsee sitä, että ulkomaille siirtyneet Suomen kansalaiset ovat vailla äänioikeutta. Saman 6 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan vaalioikeutta vailla on edelleen se, joka irtolaisuudesta on määrätty työlaitokseen tai pakkotyöhön, aina kolmannen vuoden loppuun siirtä, kun hän työlaitoksesta tai pakkotyöstä pääsi.

Kun edellä ehdotetun vaalioikeusikärajan muutoksen johdosta alaikäisyyteen perustuva holhouksenalaisuus ei enää olisi vaalioikeuden menettämisperuste ja kun, huoltoapulain 52 §:n tultua kumotuksi 10 päivänä huhtikuuta 1970 annetulla lailla (275/70), täysi-ikäinen henkilö ei voi olla holhouksen alaisena muutoin kuin tuomioistuimen päätöksen nojalla, olisi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 1 kohta muutettava siten, että vaalioikeutta ei ole sillä, joka on tuomioistuimen päätöksen perusteella holhouksen alaisena. Vaalioikeutta vailla olisivat tämän perusteella siten holhottavaksi julistetut ja väliaikaisesti holhottavaksi asetetut sekä henkilöt, joiden vajaavaltaisuutta on pidennetty täysi-ikäisyysrajan yli.

Ehdotetut muutokset saattavat joissakin erityistapauksissa aiheuttaa eräitä epäjohtomukaisia ja ehkä epätydyttäviäkin tilanteita. Näin voi käydä esim. silloin, kun henkilö on mieluinen mutta alaikäinen, ja siis ilman tuomioistuimen päätöstäkin holhouksen alainen. Ala-

ikäistä mielipuolta ei ole tarpeen eikä ilmeisesti myöskään mahdollista julistaa holhouksen alaiseksi tuomioistuimen päätöksellä ennen kuin hänen alaikäisyytensä päättyy. Tällaisella henkilöllä saatettaisiin näin ollen hänen täyttäessään 18 vuotta katsoa periaatteessa olevan vaalioikeus. Ilmeistä mielipuolisuutta tai mielenhäiriötä on kuitenkin käytännössä pidettävä vaalioikeuden käyttämisen tosiasiallisena esteenä. Yleisten periaatteiden mukaan ei tällaisessa tilassa olevan henkilön voida sallia suorittavan oikeudellisesti merkittävää tointa, vaikkakaan häntä ei tuomioistuimen päätöksellä olisikaan julistettu holhottavaksi. Mitä muihin holhottavaksi julistamisperusteisiin ja vajaavaltaisuusajan pidentämisperusteisiin tulee, niiden ei käytännöllisistä syistä voitaisi katsoa olevan esteenä vaalioikeuden käyttämiselle, vaikka ne ilmenisivätkin jo sinä aikana, kun henkilö vielä on alaikäinen, mutta on jo saavuttanut vaalioikeuden edellytyksenä olevan iän. Tällaisten tapausten esiintyminen vaalien kohdalla tullee olemaan siinä määrin poikkeuksellista, ettei sillä liene käytännöllistä merkitystä.

Valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 2 kohdan osalta hallitus antoi 21 päivänä toukokuuta 1971 eduskunnalle esityksen valtiollisia vaaleja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (n:o 80/1971 vp). Esitys sisälsi muun muassa ehdotuksen äänioikeuden myöntämisestä ja äänestysmahdollisuuksien järjestämisestä valtakunnan ulkopuolella asuville Suomen kansalaisille sekä eräiden muiden vaalioikeuden menetyserusteiden poistamisesta. Kuten edellä on mainittu, esitys tuli eduskunnassa hyväksytyksi vain osittain. Samalla eduskunta kuitenkin edellytti, että hallitus vaalien jälkeen antaa eduskunnalle uuden esityksen hylytyksi tulleilta osilta.

Ne syyt, jotka vaikuttivat hallituksen eduskunnalle antaman edellä mainitun esityksen (n:o 80/1971 vp) tekemiseen, ovat hallituksen mielestä yhä sellaisinaan olemassa. Vaalioikeuden myöntäminen maasta pois muuttaneille Suomen kansalaisille olisi ilmeisesti omiaan lujittamaan heidän yhteyttään kotimaahan ja siten myös edistämään heidän mahdollista palaamistaan Suomeen. Epäkohtana on pidettävä sitä, että vaikka Pohjoismaiden kansalaiset yleensä on pyritty saattamaan tasaveroiseen asemaan siihen katsomatta, missä Pohjoismaassa he oleskelevat, siirtyminen kotimaasta toiseen Pohjoismaahan johtaa valtiollisten oikeuksien menettämiseen.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 2 kohta kumottaisiin. Mitään rajaa siihen, milloin henkilön olisi viimeksi tullut olla Suomessa henkikirjoitettuna, ei olisi tarpeen asettaa, koska väestökirjanpidossa toteutetut uudistukset tekevät nykyisin mahdolliseksi riittävällä varmuudella todeta henkilön vaalioikeutta koskevat tarpeelliset tiedot. Valtio­päiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 2 kohdan kumoaminen sallii kansanedustajain vaaleista ja tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetuissa laeissa ne muutokset, jotka ovat välttämättömät ulkomailla vakinaisesti asuvien Suomen kansalaisten äänioikeuden järjestämisessä.

Jotta edellä tarkoitettu muutos olisi selvemmin havaittavissa, on katsottu olevan aihetta ehdottaa valtiopäiväjärjestyksessä korostettavaksi, ettei vaalioikeutetun henkilön asuinpaikka vaikuta vaalioikeuden olemassaoloon. Tämän vuoksi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momenttiin olisi lisättävä sanat "asuinpaikkaan katsomatta". Sanamuoto olisi yhdenmukainen valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n (744/71) kanssa, jossa säädetään, että vaalikelpoinen edustajaksi on, asuinpaikkaan katsomatta jokainen vaalioikeutettu, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt kaksikymmentä vuotta.

Hallituksen puheena olevaan vain osittain hyväksytyksi tulleeseen esitykseen (n:o 80/1971 vp) sisältyi myös ehdotus valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 3 kohdan kumoamisesta. Hallitus katsoo edelleen, ettei tässä lainkohdassa säädetty vaalioikeuden menetysperuste vastaa nykyistä oikeuskäsitystä. Pakotyöseuraamus irtolaisuuden johdosta on poistettu 18 päivänä kesäkuuta 1971 annetulla irtolaislain muutoksella (562/71), joka on tullut voimaan saman vuoden syyskuun 1 päivänä. Tämän vuoksi ja kun ei ole tarpeellista säätää, että irtolaisuudesta työlaitokseen määrätty on vaalioikeutta vailla, ehdotetaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentin 3 kohta kumottavaksi, kuten jo aikaisemmassakin hallituksen esityksessä (n:o 80/1971 vp) oli tehty.

Selvyyden vuoksi ehdotetaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ään vielä lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan vaalioikeutetuista laadittavista vaaliluetteloista säädetään lailla.

Puheena olevista uudistuksista aiheutuisi muutoksia kansanedustajain vaa-

leista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annettuun lakiin (391/69), jota, niin kuin edellä on mainittu, jouduttaisiin muuttamaan myös vaalioikeusikärajan alentamisen johdosta.

Voimassa olevan kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan laaditaan vaalien toimittamista varten vaaliluettelot erikseen kutakin kunnan äänestysaluetta varten. Tämä järjestelmä on lakiehdotuksessa säilytetty ennallaan. Koska kuitenkin mainitut vaaliluettelot perustuvat henkikirjoitukseen, niissä ei voitaisi viran puolesta ottaa huomioon ulkomailla vakinaisesti asuvia Suomessa henkikirjoittamatta jääneitä kansalaisia, jotka valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n muuttamista koskevan lakiehdotuksen mukaan olisivat vastaisuudessa vaalioikeutettuja. Jotta heidänkin vaalioikeutensa olemassaolo tulisi ennen vaaleja virallisesti todetuksi, ehdotetaan säädettäväksi, että vaaliluetteloita tulisi olla kahdenlaisia.

Vaalivuotta edeltävänä vuonna Suomessa henkikirjoitetuista vaalioikeutetuista laadittaisiin vaaliluettelot edelleen erikseen kunnan jokaista äänestysaluetta varten. Tällaisesta luettelosta käytettäisiin nyt nimitystä *äänestysalueen vaaliluettelo* (12 §:n 2 mom.). Muista vaalioikeutetuista laadittaisiin vaaliluettelot vaalipiireittäin. Tämän luettelon nimenä olisi *vaalipiirin vaaliluettelo* (12 §:n 3 mom.). Siihen otettaisiin laissa säädettyä järjestystä käyttäen muita kuin vaalivuotta edeltävänä vuonna Suomessa henkikirjoitettuja vaalioikeutettuja. Näitä olisivat ulkomailla vakinaisesti asuvat Suomen kansalaiset, mutta myös ne henkilöt, jotka muun syyn vuoksi ovat kotimaassa jääneet henkikirjoittamatta.

Vaalipiirien vaaliluetteloihin ilmoittautuneiden vaalioikeuden tarkistaminen suoritettaisiin väestörekisterikeskuksessa poissaolevien luettelon avulla.

Koska poissaolevien luetteloon merkitään henkikirjasta poistetut, ei kukaan voi tulla merkityksi samalla sekä äänestysalueen että vaalipiirin vaaliluetteloon. Toisaalta poissaolevien luettelo käsittää kaikki henkikirjasta poistetut Suomen kansalaiset. Siinä ovat mukana myös aikaisempien vuosien henkikirjoituksien yhteydessä henkikirjoista poistetut henkilöt, jolleivät he ole kuolleet. Lakkautettujen seurakuntien keskusrekisteristä otetaan luetteloon tiedot niistä henkilöistä, joita ei ole nykyisellä Suomen alueella henkikirjoitettu ja jotka eivät ole kuolleet.

Tässä yhteydessä ehdotetaan vaalilain 14 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että äänestysalueen vaaliluetteloon merkittäisiin vain se, joka on kunnassa henkikirjoitettu. Sen sijaan sitä, joka henkikirjoituksesta voimassa olevien säännösten mukaan olisi ollut henkikirjoitettava kunnassa, mutta on jäänyt henkikirjoittamatta, ei olisi enää tarpeen eikä syytäkään merkitä äänestysalueen vaaliluetteloon, koska hänet väestökirja-asetuksen säännösten nojalla otetaan poissaolevien luetteloon, mikäli hänet on poistettu henkikirjasta.

Vaalilain 14 §:n 2 momenttiin ehdotetaan kuitenkin jätettäväksi säännös kunnan keskusvaalilautakunnan mahdollisuudesta ottaa äänestysalueen vaaliluetteloon sellaisen henkilön nimi, joka ilmeisesti on jäänyt henkikirjoittamatta ja joka henkikirjoitusviranomaisen todistuksen mukaan olisi pitänyt siinä kunnassa henkikirjoittaa ja merkitä pohjaluetteloon. Tällä säännöksellä olisi merkitystä niissä tapauksissa, joissa henkilö esimerkiksi erehdyksestä on jäänyt merkitsemättä henkikirjaan eikä häntä ole myöskään siirretty poissaolevien luetteloon.

Äänestysalueiden vaaliluettelot laatisi edelleen kunnan keskusvaalilautakunta. Vaalipiirin vaaliluetteloiden laadinta uskottaisiin väestörekisterikeskukselle (12 §:n 4 mom.), joka pitää väestön keskusrekisteriä ja siihen liittyvää poissaolevien luetteloa, josta vaalipiirin vaaliluetteloon ilmoittautunutta henkilöä koskevat tiedot pääosin tarkistetaan. Samalla tämä merkitsisi yhdenmukaisen menettelyn aikaansaamista kaikkien vaalipiirien vaaliluetteloiden laatimisen osalta.

Kun äänestysalueen vaaliluettelo ehdotuksen mukaan vastaa voimassa olevan vaalilain vaaliluetteloa, seuraa tästä joukko muodollista laatua olevia muutosehdotuksia. Tällaisia ovat 2 §:n, 13 §:n 1 momentin, 15 §:n 1 ja 3 momentin, 16 §:n 1 momentin, 17 §:n 1 ja 3 momentin, 18 §:n 1 momentin, 19 §:n 1 momentin, 21 §:n 1 momentin, 22 §:n, 23 §:n 1 momentin ja 24 §:n 1 ja 2 momentin muutokset.

Vaalipiirien vaaliluetteloita koskevat säännökset ehdotetaan otettaviksi vaalilakiin lisättäviin uusiin 25 a, 25 b ja 25 c §:ään. Ehdotuksen mukaan olisi henkilön, jota ei ole henkikirjoitettu Suomessa sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat, mutta joka on tai on ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty, kirjallisesti väestörekisterikeskukselta pyydettävä nimensä ottamista vaalipiirin vaaliluetteloon (25 a §:n 1

mom.). Koska kysymys siitä, onko henkilö otettava vaalipiirin vaaliluetteloon, olisi ratkaistava sen ajankohdan mukaan, jolloin sanotut luettelot vahvistetaan eli 30. päivänä ennen vaaleja (25 b §:n 1 mom.), voisi pyynnön esittää, vaikka asianomainen pyynnön tekemishetken olosuhteiden mukaan olisi ollutkin otettava äänestysalueen vaaliluetteloon tai esimerkiksi alaikäisyyden vuoksi jätettävä vaaliluetteloon merkitsemättä.

Sanotun 25 a §:n 1 momentin mukaan vaadittaisiin lisäksi, että vaalipiirin vaaliluetteloon merkittävä vaalioikeutettu olisi tai olisi ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty.

Koska pyynnön tekemisen nimen ottamisesta vaalipiirin vaaliluetteloon jo on katsottava osoittavan mielenkiintoa kotimaata kohtaan ja koska poissaolevien luettelon perusteella on mahdollista tarkistaa pyynnön yhteydessä annetut tiedot lyhyessä ajassa, ei sillä seikalla, milloin henkilö on väestökirjoihin merkitty, olisi ehdotuksen mukaan merkitystä.

Pyynnön tekemisen helpottamiseksi ehdotetaan, että puoliso voisi ilman valtuutusta tehdä pyynnön toisen puolison puolesta (25 a §:n 1 mom.). Säännös vastaisi vaalilain 17 §:n 2 momenttia, jonka mukaan puoliso vastaavasti voi tehdä äänestysalueen vaaliluetteloa koskevan oikaisuvaatimuksen. Pyyntö olisi tehtävä oikeusministeriön painattamilla lomakkeilla, joita olisi pidettävä saatavina valtion painatuskeskuksessa ja ainakin Suomen diplomaattisissa sekä lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa (25 a §:n 4 mom.).

Koska ulkomailla asuvien äänestäjien aktiivisuus pyynnön tekemiseen ilmeisesti olisi sitä suurempi, mitä lähempänä vaaleja pyynnön voisi tehdä, on lakiehdotuksessa pyritty saamaan määräaika pyynnön tekemiselle päättymään mahdollisimman myöhään. Siten ehdotetaan, että pyyntö olisi tehtävä viimeistään 60. päivänä ennen vaaleja (25 a §:n 3 mom.). Tällöin väestörekisterikeskukselle jäisi sen tarvitsema aika tarkistuksien tekemiselle ja vaaliluetteloiden laatimiselle eli 30 päivää, sillä vaalipiirien vaaliluettelot olisi ehdotuksen mukaan vahvistettava 30. päivänä ennen vaaleja (25 c §:n 1 mom.).

Sen sijaan sitä aikaa, milloin pyyntö voitaisiin aikaisintaan tehdä, ehdotetaan rajattavaksi vain niin, että sen olisi tapahduttava edellisten kansanedustajain vaalien jälkeen. Kun pisin aika kaksien vaalien välillä on neljä vuotta,

olisi mahdollista tehdä pyyntö lähes tämän ajan ennen vaaleja. Se voitaisiin tehdä kotimaasta lähdettäessä ja jo etukäteen, vaikka henkilö olisi vaalilain 14 §:n mukaan vielä silloin ollut merkittävä äänestysalueen vaaliluetteloon.

Väärään aikaan tehtynä olisi pyyntö hylättävä, jos se tehtäisiin myöhemmin kuin 60. päivänä ennen vaaleja, mutta aikaisemmin kuin toisena vaalipäivänä. Pyyntöä ei olisi tällöin otettava lukuun seuraavissa kansanedustajain vaaleissa, koska hakijan ilmeisesti olisi katsottava tarkoittaneen juuri näitä vaaleja, joista hänen pyyntönsä oli myöhästynyt.

Pyyntö olisi tehtävä edellä mainittujen aikojen rajoissa erikseen jokaisia kansanedustajain vaaleja varten (25 a §:n 3 mom.). Mitään eroa menettelyssä ei olisi säännönmukaisten vaalien ja tasavallan presidentin määräyksestä toimitettavien uusien vaalien välillä. Pyyntölomakkeeseen olisi jo painettava, että pyyntö tarkoittaa nimen ottamista vaalipiirin vaaliluetteloon seuraavissa kansanedustajain vaaleissa.

Milloin vaalit toimitettaisiin sellaisena vuonna, jona jo on toimitettu kansanedustajain tai tasavallan presidentin valitsijamiesten vaalit, olisi vaalioikeutettu, joka on merkitty ensiksi toimitettuja vaaleja varten laadittuun vaalipiirin vaaliluetteloon, ilman eri pyyntöä merkittävä myös jälkimmäisiä vaaleja varten laadittavaan luetteloon (25 b §:n 1 mom.). Säännös palvelisi äänestäjän etua vaalivarmuutta oleellisesti vähentämättä. Jälkimmäisissä vaaleissa olisi lisäksi otettava huomioon myös ne vaalioikeutetut, jotka ovat tehneet pyyntönsä säädettyssä määräajassa ennen näitä vaaleja. Toisin kuin äänestysalueiden vaaliluetteloiden osalta vaalipiirien vaaliluetteloita ei siten noudatettaisi muuttamattomina silloinkaan, kun samaa vuonna toimitetaan kahdet valtiolliset vaalit.

Kun määräaika nimen ottamista vaalipiirin vaaliluetteloon koskevan pyynnön tekemiseen päättyisi lakiehdotuksen mukaan aina 60. päivänä ennen vaaleja, olisi aikataulu siinä tapauksessa, että tasavallan presidentti on määrännyt toimitettaviksi uudet vaalit, voimassa olevien säännösten mukaan varsin kireä. Uudet vaalit on nimittäin vaalilain 46 §:n 2 momentin mukaan toimitettava ensimmäisenä sunnuntaina ja sitä seuraavana maanantaina siinä kuussa, joka alkaa lähinnä 60 päivän kuluttua siitä, kun määräys niiden toimittamisesta julkaistiin. Lyhimmissä tapauksessa tämä merkitsisi vain kolmen päivän aikaa edellä mainitun pyynnön te-

kemiseen. Vaikkakin uusien vaalien toimittamisesta olisi niin hyvin voimassa olevan lain kuin lakiehdotuksenkin mukaan viipymättä ulkomailla ainakin Suomen diplomaattisissa ja lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa julkipantavin ilmoituksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla tiedotettava (46 §:n 4 mom.), on tämä aika täysin riittämätön. Tämän vuoksi ehdotetaan säännönmukaisten vaalien (46 §:n 1 mom.) tapaan myös hajoitusvaaleissa vaalitoimitus siirrettäväksi kolmanteen sunnuntaihin ja sitä seuraavaan maanantaihin edellä tarkoitettussa kuussa. Poikkeuksena tästä olisi kuitenkin se tapaus, että mainittu sunnuntai sattuisi pääsiäis-, helluntai- tai juhannuspäiväksi, jolloin vaalit toimitettaisiin sitä edeltävänä sunnuntaina ja tätä seuraavana maanantaina (103 §:n 1 mom.). Valtiopäiväjärjestyksen 20 §:n mukaan eduskunnan on hajoitusvaalien jälkeen kokoonnuttava sen kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä, joka lähinnä alkaa 90 päivän kuluttua hajoittamisen jälkeen, tai sinä aikaisempana päivänä, jonka tasavallan presidentti on määrännyt. Kun vaalien tulos on vaalilain 90 §:n mukaan vahvistettava 5. päivänä toisen vaalipäivän jälkeen pidettävässä vaalipiirin keskuslautakunnan kokouksessa, olisi tämä päivä aikataulun puolesta kireimmäksi muodostuvassa tapauksessa lauantai helmikuun 27 päivä, mikä määräpäivä voimassa olevan vaalilain 103 §:n 2 momentin mukaan siirtyisi maanantaiksi. Viimeksi mainittua lainkohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että vaalien tulos olisi aina vahvistettava lauantaina, jolloin eduskunta edellä mainitussa tapauksessa voisi aloittaa työnsä seuraavan kuun ensimmäisenä päivänä.

Sitten kun aika pyynnön tekemiseen nimen ottamisesta vaalipiirin vaaliluetteloon olisi päätynyt, väestörekisterikeskuksen olisi laadittava luettelot. Koska henkilön vaalioikeus olisi tarkistettava luetteloiden vahvistushetken eikä pyynnön tekohetken olosuhteiden perusteella, luetteloiden lopulliseen laadintaan ei voitaisi ryhtyä ennen kuin pyynnön tekemiselle asetun määräajan mentyä umpeen. Mikään ei kuitenkaan estäisi suorittamasta alustavia tarkistuksia eräissä tapauksissa ehkä lähes neljä vuotta aikaisemmin saapuneitten pyyntöjen osalta.

Vaalipiirin vaaliluetteloon merkitsemisen edellytyksenä olisi se, että pyyntö olisi tehty säädettyssä järjestyksessä (25 b §:n 1 mom.). "Säädettyssä järjestyksessä" viittaa lakiehdotuksen 25 a §:n 1 ja 3 momenttiin eli pyynnön

kirjalliseen muotoon ja tekijään sekä määräaikojen noudattamiseen.

Tämän jälkeen väestörekisterikeskuksen olisi vielä tarkistettava henkilön vaalioikeus. Useimmat tarpeelliset tiedot olisivat saatavissa poissaolevien luettelosta. Jo se, että henkilön nimi on tässä luettelossa, merkitsee sitä, ettei häntä ole merkitty äänestysalueen vaaliluetteloon. Poissaolevien luettelossahan ei voi olla henkilö, joka on kunnassa henkikirjoitettu.

Tarkistusta varten hakijan olisi pyynnön yhteydessä ilmoitettava täydellinen nimensä ja, milloin nimi on muutettu tai muuttunut, myös entiset nimensä, syntymäaikansa ja -paikkansa, postiosoitteensa sekä kunta, mikä on merkitty Suomessa väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen. Väestörekisterikeskuksen tarkistustyö perustuisi poissaolevien luetteloon, mutta tarvittaessa voitaisiin hankkia muutakin selvitystä. Koska ulkomailla vakinaisesti asuvien äänestäjien vaalioikeutta koskevista seikoista ei Suomessa aina ole saatavissa täyttä selvyyttä, olisi pyynnön yhteydessä vaadittava hakijalta vakuutus siitä, että hän edelleen on Suomen kansalainen ja ettei hän ole tuomioistuimen päätöksen perusteella holhouksen alainen eikä muustakaan syystä vaalioikeutta vailla (25 a §:n 2 mom.). Vaikka pyyntö voidaan tehdä ja vakuutus antaa jopa lähes neljä vuotta ennen vaaleja ja vaikka saattaa olla mahdollista, etteivät tiedot enää pidä paikkaansa vaalien toimittamisen aikaan, olisi vakuutuksella siitä huolimatta katsottava olevan merkitystä vaalioikeuden olemassaolon varmistamisessa. Väestörekisterikeskuksen suorittamia tarkistuksia sekä äänestäjän pyynnön yhteydessä antamaa vakuutusta olisi yhdessä pidettävä riittävänä takeena vaalivarmuudesta.

Poissaolevien luettelosta voitaisiin todeta väestökirjoihin merkitseminen, mikä itse asiassa ilmenee jo siitä, että henkilön nimi on tässä luettelossa. Samoin henkilön ikä olisi siitä aina todettavissa. Luetteloon merkitään myös vaalirikokseen perustuva vaalioikeuden menetys (väestökirja-asetuksen 7 ja 13 § sekä rikosrekisteriasetuksen 1 §:n 1 momentin 2 kohta). Suomen kansalaisuus olisi yleensä luettelosta todettavissa. Kuitenkin on mahdollista, ettei luettelossa olisi mainintaa kaikista tapauksista, joissa henkilö ulkomailla ollessaan on saanut vieraan maan kansalaisuuden ja kansalaisuuslain 8 §:n mukaan vastaavasti menettänyt Suomen kansalaisuuden. Pohjoismaitten kesken on parhaillaan valmisteilla sopimus kansalaisuuden

vaihtumista koskevista ilmoituksista, jotka käytännössä näistä kuten monista muistakin maista jo nyt on saatu. Holhouksenalaisuuksista on väestörekisterikeskuksessa myös tiedot, jotka saadaan sinne avioliittolain ja sen voimaannaposta annetun lain soveltamisesta annetun asetuksen (368/29) 32 §:n nojalla. Ulkomailta on tietoja saatu lähinnä muista Pohjoismaista.

Vaalioikeuden olemassaoloa koskevan tarkistuksen jälkeen väestörekisterikeskuksen olisi oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen laadittava vaalipiirien vaaliluettelot niistä hakijoista, joiden pyyntöä ei ole hylätty. Kukin hakija tulisi ottaa sen vaalipiirin vaaliluetteloon, jonka alueella oleva kunta on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen. Säännös merkitsee poikkeamista äänestysalueiden valiluetteloiden laatimisesta, joissa perustana tässä suhteessa on henkikirjoituspaikka. Tämä johtuu siitä, että poissaolevien luettelosta ilmenee aina henkilön viimeinen kotipaikka, mutta viimeinen henkikirjoituspaikka siinä on vain niistä henkilöistä, jotka poistetaan henkikirjoista ja siirretään poissaolevien luetteloon vuoden 1971 jälkeen. Sitäpaitsi hakija pyyntöä tehdessään todennäköisesti muistaa paremmin viimeisen kotipaikkansa kuin henkikirjoituspaikkansa.

Lakiehdotukseen on ollut tarpeen ottaa säännös, jonka mukaan viimeisen kotipaikan sijaitua kunnassa, joka ei enää kuulu Suomen alueeseen, on hakija merkittävä Helsingin kaupungin vaalipiirin vaaliluetteloon (25 b §:n 2 mom.).

Väestörekisterikeskuksen olisi 30. päivänä ennen vaaleja vahvistettava vaalipiirien vaaliluettelot. Ne olisivat heti lainvoimaiset ja muuttamattomina noudatettavat. Ajan puutteen vuoksi vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamista koskevaan päätökseen ei voitaisi sallia hakea muutosta valittamalla (25 c §:n 4 mom.). Ylimääräiset muutoksenhakukeinot olisivat kuitenkin käytettävissä.

Välittömästi vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamisen jälkeen väestörekisterikeskuksen olisi lähetettävä jokaiselle hakijalle hänen antamallaan postiosoitteella oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen ilmoitus joko siitä, minkä vaalipiirin vaaliluetteloon hänet on merkitty, taikka siitä, minkä vuoksi häntä ei ole merkitty minkään vaalipiirin vaaliluetteloon. Luetteloon otetulle olisi samalla lähetettävä luettelo ulkomailla olevista ennakköäänestyspaikoista (25 c §:n 2 mom.). Ilmoitus tulisi

lähettää hakijan antamaan postiosoitteeseen, joka voisi olla se, mikä on pyynnön yhteydessä ilmoitettu, tai myös myöhemmin ilmoitettu uusi osoite. Samoin olisi mahdollista jättää väestörekisterikeskukseen Suomessa oleva osoite tai jonkun sukulaisen tai muun henkilön osoite, johon tämä ilmoitus voitaisiin lähettää. Näin hakija saisi tiedon itse haluamaansa paikkaan.

Viimeistään 20. päivänä ennen vaaleja väestörekisterikeskuksen olisi toimitettava kunkin vaalipiirin vaaliluettelo sen vaalipiirin keskuslautakunnalle (25 c §:n 3 mom.).

Äänestys vaalipiirin vaaliluetteloon otetun osalta tapahtuisi siten, kuin ennakköäänestyksestä vaalilain 6 luvussa on säädetty. Tämän johdosta tarpeelliset lakitekniset muutosehdotukset liittyvät vaalilain 63 §:n, 74 §:n, 76 §:n 2 momentin, 77 §:n 2 momentin, 78 §:n 1 momentin, 79 §:n ja 80 §:n 2 momentin sekä 81 §:n ja 98 §:n 3 momentin muuttamiseen. Muusta ennakköäänestyksestä poiketen vaalipiirien vaaliluetteloihin merkittyjen osalta lähetekirjeet sisältöineen osoitettaisiin ja lähetettäisiin asianomaiselle vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Ehdotettujen uudistusten toteuttamiseksi olisi lisäksi muutettava tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (392/69) säännöksiä. Koska voimassa olevan lain vaaliluetteloita vastaisivat uudessa järjestelmässä äänestysalueiden vaaliluettelot, aiheutuu tästä puheena olevan lain 4, 10 ja 11 §:iin joukko muodollisia tarkistuksia. Ainoa asiallinen muutos koskisi vaalipiirien vaaliluetteloita. Tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetun lain liitännäisluonne sekä äänestäjien etu huomioon ottaen on päädytty ehdottamaan, että näitä vaaleja varten laadittaviin vaalipiirien vaaliluetteloihin otettaisiin ilman eri pyyntöä viimeksi toimitettuja kansanedustajain vaaleja varten laadittuihin vaalipiirien vaaliluetteloihin merkityt vaalioikeutetut. Tämän lisäksi otettaisiin luetteloon jokainen vaalioikeutettu, joka on tehnyt sitä koskevan pyynnön viimeksi toimitettujen kansanedustajain vaalien jälkeen viimeistään 60. päivänä ennen valitsijamiesten vaaleja. Säännös vastaisi periaatteiltaan kansanedustajain vaaleista annettuun lakiin ehdotuksen mukaan lisättävää 25 b §:ää. Muutoin olisi vaalipiirien vaaliluetteloista tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleissa noudatettava, mitä kansanedustajain

vaaleista annetun lain 25 a—25 c §:ssä olisi säädetty.

Ennakköäänestyksen järjestäminen huolto- ja rangaistuslaitoksissa.

Kansanedustajain vaaleista vuonna 1969 annetun lain mukaan ennakköäänestys on järjestettävä muun muassa sairaalassa, kunnalliskodissa, vanhainkodissa ja sairaskodissa. Ennakköäänestys on ollut käytännössä vuosina 1970 ja 1972 toimitetuissa vaaleissa. Saatua kokemusta on yleensä pidetty myönteisinä.

Saadut kokemukset osoittavat toisaalta, että ennakköäänestyspaikkoina olevien laitosten piiriä voitaisiin laajentaa. Useissa muissakin kuin edellä mainituissa laitoksissa hoidettavina olevat tai niihin otetut henkilöt ovat vaalioikeutettuja mutta heillä ei ole tosiasiallista mahdollisuutta päästä äänestämään. Näiden henkilöiden valtiollisten oikeuksien käytön järjestäminen sitoisi heitä läheisemmin yhteiskuntaan. Tämän vuoksi hallitus ehdottaa, että myös sellainen äänestysalueen vaaliluetteloon merkitty äänioikeutettu henkilö, joka on hoidettavana invalidihuoltolaissa (907/46) tarkoitetussa erityishuoltolaitoksessa tai otettu työlaitokseen, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoalaan taikka rangaistuslaitokseen, saisi äänestää ennakolta (63 §). Näissä laitoksissa olisi myös ennakköäänestyspaikka (64 § 1 mom.). Säännöksessä lueteltaisiin, mitä laitoksia se koskee, jotta lain soveltamisesta ei syntyisi tässä suhteessa epätietoisuutta. Invalidien huoltolaitoksista osa on luettavissa sairaaloiksi, mutta säännös ulottaisi ennakköäänestyksen myös invalidihuoltolaissa tarkoitettuihin erityishuoltolaitoksiin. Koska siis työlaitoksia, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoloita ja rangaistuslaitoksia ei ole aiheutta asettaa erikoisasemaan muihin laitoksiin nähden, on ennakköäänestys ehdotettu ulotettavaksi myös näihin laitoksiin.

Vaalilain 64 §:n 1 momentin mukaan ennakköäänestys tapahtuu muun muassa 63 §:ssä tarkoitetuissa laitoksissa, ei kuitenkaan mielisairaaloissa eikä laitosten mielisairasosastoissa. Näissä laitoksissa hoidettavina olevista suurin osa on nykyisin oikeustoimikelpoisia. Niillä hoidokeilla, jotka ovat voineet päästä käymään laitoksen ulkopuolella, on ollut mahdollisuus äänestää. Kun myöskään hoidolliset syyt eivät yleensä estä äänioikeuden käyttöä, ei mielisairaaloita ja laitosten mielisairasosastoja ole syytä asettaa muista sairaaloista ja vastaavista hoi-

tolaitoksista poikkeavaan asemaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että myös mielisairaaloihin ja laitosten mielisairasastoihin olisi määrättävä ennakkoonäänestyspaikka. Lakiteknisesti se käy sopivimmin päinsä poistamalla 64 §:n 1 momentista näitä laitoksia koskeva maininta.

Holhouksen alla olevat mielisairaajat ja ne, jotka sen hetkisen mielentilansa vuoksi eivät kykene äänestämään, eivät luonnollisesti saisi äänestää. Sairaaloihin ei 63 §:n tarkoituksessa olisi luettava vajaamielislaitoksia.

Kansanedustajain vaaleista annetun lain 67 §:n 1 momentin mukaan ennakkoonäänestys laitoksissa tapahtuu ennakkoonäänestyksen aloittamis- ja lopettamispäivänä sekä yhtenä muuna vaalitoimikunnan määräämänä päivänä. Vaalitoimikunnan käyntikertoja laitoksissa ehdotetaan vähennettäväksi kahteen, koska saatujen

kokemusten mukaan useimmissa laitoksissa on tarpeetonta käydä kolmea kertaa enemmistön äänestettyä jo ensimmäisellä kerralla. Koska 63 ja 64 §:n muutoksista aiheutuisi ennakkoonäänestyspaikkoina olevien laitosten määrän huomattava kasvu, olisi ennakkoonäänestyksen toimittamisen ajankohtaa laitoksissa laajennettava vaalitoimikunnan työn kireän aikataulun helpottamiseksi. Näistä syistä ehdotetaan, että ennakkoonäänestys tapahtuisi laitoksissa sen mukaan, kuin vaalitoimikunta määrää, ennakkoonäänestyksen lopettamispäivänä tai sitä edeltävänä päivänä sekä yhtenä muuna päivänä toimikunnan määrääminä aikoina.

Sen perusteella, mitä edellä on lausuttu, annetaan Eduskunnalle hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

Laki

valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla, muutetaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §, sellaisena kuin se on muutettuna 24 päivänä marraskuuta 1944 sekä 10 päivänä tammikuuta ja 30 päivänä toukokuuta 1969 annetuilla laeilla (839/44, 4/69 ja 341/69), näin kuuluvaksi:

6 §.

Vaalioikeutettu on asuinpaikkaan katsomatta jokainen Suomen kansalainen, sekä mies että nainen, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt kahdeksantoista vuotta.

Vaalioikeutta vailla on kuitenkin:

1) se, joka tuomioistuimen päätöksen perusteella on holhouksen alaisena; ja

2) se, joka on todettu syypääksi siihen, että hän edustajanvaaleissa on ostanut tai myynyt

ääniä tai sitä yrittänyt tahi äänestänyt useamassa kuin yhdessä paikassa taikka väkivallalla tai uhkauksilla häirinnyt vaalivapautta, aina kuudennen kalenterivuoden loppuun siitä lukien, kuin lopullinen tuomio asiasta annettiin.

Vaalioikeutetuista laadittavista vaaliluettelosta säädetään lailla.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 197 _____.

Laki

kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* kansanedustajain vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (391/69) 2 ja 12 §, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 1 momentti, 15 §:n 1 ja 3 momentti, 16 §:n 1 momentti, 17 §:n 1 ja 3 momentti, 18 §:n 1 momentti, 19 §:n 1 momentti, 21 §:n 1 momentti, 22 §, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §:n 2 momentti, 63 ja 64 §, 67 §:n 1 momentti, 74 §, 76 §:n 2 momentti, 77 §:n 2 momentti, 78 §:n 1 momentti, 79 §, 80 §:n 2 momentti, 81 §, 98 §:n 3 momentti ja 103 § sekä *lisätään* lakiin uudet 25 a, 25 b ja 25 c § sekä 46 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §.

Suhteellisilla vaaleilla valittavien kansanedustajain paikkojen jako vaalipiirien kesken toimitetaan sen henkikirjoituksen perusteella, johon

vaaleissa käytettävät äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat. Jaon toimittaa valtioneuvosto hyvissä ajoin ennen kutakin vaalia antamal-

laan päätöksellä, joka julkaistaan asetuskokoelmassa.

2 luku.

Vaaliluettelot.

12 §.

Edustajainvaalien toimittamista varten laaditaan vaalioikeutetuista henkilöistä vaaliluettelot.

Vaaliluettelot vaalivuotta edeltävänä vuonna Suomessa henkikirjoitetuista vaalioikeutetuista laaditaan erikseen kunnan jokaista äänestysaluetta varten (*äänestysalueen vaaliluettelo*).

Muista kuin 2 momentissa tarkoitetuista vaalioikeutetuista laaditaan vaaliluettelot vaalipiireittäin (*vaalipiirin vaaliluettelo*).

Äänestysalueiden vaaliluettelot laatii kunnan keskusvaalilautakunta ja vaalipiirien vaaliluettelot väestörekisterikeskus.

13 §.

Äänestysalueiden vaaliluetteloiden pohjaksi on asianomaisen henkikirjoitusviranomaisen vuosittain viimeistään elokuun 10 päivänä toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle edellisen vuoden lokakuussa toimitetun äänestysaluejaon mukaisesti laaditut luettelot (*pohjaluettelot*) kaikista kuluvaan vuoden henkikirjan mukaan kunnassa asuneista henkilöistä, jotka ennen seuraavan vuoden alkua ovat täyttäneet 18 vuotta. Luettelot kirjoitetaan henkikirjan osoittamassa järjestyksessä oikeusministeriön vahvistamalle lomakkeelle. Niissä on omalla ryhmänä mainittava henkilöt, jotka on henkikirjoitettu kunnassa, mutta joita ei ole merkitty minkään kiinteistön kohdalle. Kuhunkin luetteloon on liitettävä kaksin kappalein aakkosellinen hakemisto, joka on laadittu kortiston muotoon siten, että toista kappaletta voidaan käyttää 16 §:ssä tarkoitettun ilmoituskortin pohjana.

14 §.

Äänestysalueiden vaaliluetteloihin on otettava jokainen Suomen kansalainen, joka ennen vaalivuoden alkua on täyttänyt 18 vuotta ja on vaalivuotta edeltävänä vuonna henkikirjoitettu kunnassa.

15 §.

Äänestysalueiden vaaliluettelot on kunnan keskusvaalilautakunnan toimesta pidettävä

syyskuun 15 päivästä saman kuun 21 päivään, molemmat päivät mukaan luettuina, asianmukaisen valvonnan alaisena tarkastusta varten nähtävinä kunakin arkipäivänä kello 9—20 välisen ajan, kaupungissa ja kauppalassa kunnan alueella, tarvittaessa useammassa paikassa äänestysalueittain, sekä maalaiskunnassa jokaisella äänestysalueella.

Paikoista, joissa äänestysalueiden vaaliluettelot ovat nähtävinä, ja kunnan äänestysalueista on annettava ennakolta hyvissä ajoin tieto sillä tavalla kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Tiedoksiannossa on maalaiskunnassa mainittava myös sen henkilön nimi ja osoite, jonka valvonnan alaisena luettelot ovat nähtävinä ja jolle 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikaisuvaatimus voidaan antaa.

16 §.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on lähetettävä jokaiselle kunnassa äänestysalueen vaaliluetteloon otetulle äänioikeutetulle, jonka osoite on tunnettu, oikeusministeriön painattamaa ja henkikirjoitusviranomaisen alustavasti täyttämää korttia käyttäen ilmoitus, jossa on ne tiedot, mitkä hänestä on henkikirjaan tai vaaliluetteloon otettu, ja tieto siitä, minkä äänestysalueen vaaliluetteloon hänet on merkitty, milloin ja missä vaaliluettelo on nähtävänä sekä milloin ja missä äänestys tapahtuu. Tämän lisäksi ei kortissa saa olla muuta kuin ohjeet sen käyttämisestä ja kortista ehkä ilmenevien virheiden oikaisemisesta.

17 §.

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois äänestysalueen vaaliluettelosta tai merkitty siihen vaalioikeutta vailla olevaksi tai että häntä tarkoitava merkintä siinä on muutoin virheellinen, voi esittää oikaisuvaatimuksensa kirjallisesti tai suullisesti kunnan keskusvaalilautakunnalle sen kokouksessa lokakuun 4 päivänä taikka kirjallisesti keskusvaalilautakunnan puheenjohtajalle tai sihteerille sitä ennen, vaaliluettelon nähtäväksipanon jälkeen. Kirjallinen oikaisuvaatimus saadaan kuitenkin sinä aikana, jona vaaliluettelo on nähtävänä, antaa myös sille, jonka valvonnan alaisena vaaliluettelon tarkastus tapahtuu.

Jos joku katsoo, että henkilö, yksi tai useampi, on oikeudettomasti merkitty äänestysalueen

vaaliluetteloon äänioikeutetuksi, voi hän antaa sitä koskevan perustellun kirjallisen oikaisuvaatimuksen viimeistään syyskuun 25 päivänä ennen kello 16 kunnan keskusvaalilautakunnalle taikka sen puheenjohtajalle tai sihteerille.

18 §.

Kun oikaisuvaatimus tarkoittaa henkilön merkitsemistä äänestysalueen vaaliluetteloon vaalioikeutta vailla olevaksi, on kunnan keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan ilmoitettava sille henkilölle, jota oikaisuvaatimus koskee, vaatimuksesta ja sen sisällöstä sekä että hänellä on tilaisuus osoitetussa paikassa nähdä oikaisuvaatimus ja viimeistään syyskuun 30 päivänä ennen kello 16 antaa vaatimuksen johdosta kunnan keskusvaalilautakunnalle selityksensä uhalla, että jollei selitystä anneta, asia ratkaistaan siitä huolimatta.

19 §.

Äänestysalueen vaaliluetteloa vastaan tehdyt oikaisuvaatimukset käsitellään ja ratkaistaan kunnan keskusvaalilautakunnan 4 päivänä loka-kuuta pidettävässä kokouksessa, joka alkaa kello 19. Keskusvaalilautakunnan on kussakin asiassa annettava päätös, joka perusteluineen on merkittävä pöytäkirjaan.

21 §.

Lääninhallituksen päätökseen äänestysalueen vaaliluettelon oikaisemista koskevassa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

22 §.

Jos henkilökirjoitusviranomaisen katsoo, että henkilö oikeudettomasti on jätetty pois äänestysalueen vaaliluettelosta tahi merkitty siihen vaalioikeutta vailla olevaksi tai äänioikeutetuksi tahi että merkintä on muutoin virheellinen, on hänellä viran puolesta oikeus tehdä kunnan keskusvaalilautakunnalle oikaisuvaatimus ja hakea muutosta vaatimuksen johdosta annettuun päätökseen 17, 20 ja 21 §:ssä säädettyssä järjestyksessä.

23 §.

Jollei vaatimusta äänestysalueen vaaliluettelon muuttamisesta ole säädetyn ajan kuluessa tehty kunnan keskusvaalilautakunnalle, on luet-

teloon merkittävä todistus siitä, että luettelo on lainvoimainen.

24 §.

Jos tasavallan presidentin määräyksestä on toimitettava uudet vaalit sellaisena vuonna, jona jo on toimitettu kansanedustajain tai tasavallan presidentin valitsijamiesten vaalit, on uusissa vaaleissa noudatettava jo toimitetuissa vaaleissa käytettyjä äänestysalueiden vaaliluetteloja muuttamattomina.

Milloin uudet vaalit on toimitettava sellaisena vuonna, jona kansanedustajain tai tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleja ei ole ollut, on äänestysalueiden vaaliluetteloiden laatimiseen ryhdyttävä heti, kun tieto uusien vaalien toimittamisesta on saatu. Vaaliluetteloiden pohjana on tällöin käytettävä niitä pohjaluetteloita, jotka viimeksi on laadittu, ennen kuin määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin. Luettelot on siten tarkastettava, kuin 14 §:ssä on sanottu, ja heti sen jälkeen seitsemän päivän kuluessa 15 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyllä tavalla pidettävä tarkastusta varten nähtävinä. Tällöin on myös noudatettava, mitä 15 §:n 3 momentissa on säädetty vaaliluetteloiden nähtävilläolosta ja muista seikoista tiedottamisesta.

25 a §.

Jos henkilö, jota ei ole henkikirjoitettava Suomessa sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat, mutta joka on tai on ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty, haluaa nimensä otettavaksi vaalipiirin vaaliluetteloon, on hänen kirjallisesti pyydettävä sitä väestörekisterikeskuksesta. Pyynnön voi puoliso ilman valtuutusta tehdä toisen puolison puolesta.

Pyynnön yhteydessä hakijan on ilmoitettava täydellinen nimensä ja, milloin nimi on muutettu tai muuttunut, myös entiset nimensä, syntymäaikansa ja -paikkansa, postiosoite, johon 25 c §:n 2 momentissa tarkoitettu ilmoitus voidaan lähettää, sekä mikä kunta Suomessa on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen. Pyyntöön on liitettävä vakuutus, että hakija edelleen on Suomen kansalainen ja ettei hän tuomioistuimen päätöksen perusteella ole holhouksen alainen eikä muustakaan syystä vaalioikeutta vailla.

Pyyntö on tehtävä erikseen jokaisia kansanedustajain vaaleja varten viimeksi toimitettujen sellaisten vaalien jälkeen viimeistään 60. päivänä ennen vaaleja.

Pyynnön tekemistä varten oikeusministeriön on painatettava lomakkeita, joita on pidettävä saatavana valtion painatuskeskuksessa ja ainakin Suomen diplomaattisissa sekä lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa. Edustuston on pyynnöstä opastettava vaalioikeutettua lomakkeen täyttämisessä.

25 b §.

Vaalipiirien vaaliluetteloihin väestörekisterikeskuksen on otettava ne tässä laissa säädettyssä järjestyksessä pyyntönsä tehneet hakijat, jotka luetteloita vahvistettaessa ovat vaalioikeutettuja. Milloin vaalit toimitetaan sellaisena vuonna, jona jo on toimitettu kansanedustajain tai tasavallan presidentin valitsijamiesten vaalit, on vaalioikeutettu, joka on merkitty ensiksi toimitettuja vaaleja varten laadittuun vaalipiirin vaaliluetteloon, ilman eri pyyntöä merkittävä myös jälkimmäisiä vaaleja varten laadittavaan luetteloon.

Vaalipiirien vaaliluettelot on laadittava oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen edellä 1 momentissa tarkoitetuista hakijoista heidän sukunimiensä osoittamassa aakkosjärjestyksessä. Kukin hakija otetaan sen vaalipiirin vaaliluetteloon, jonka alueella oleva kunta on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen. Mikäli kotipaikkana on ollut kunta, joka ei enää kuulu Suomen alueeseen, on hakija merkittävä Helsingin kaupungin vaalipiirin vaaliluetteloon. Hakijasta on luetteloon otettava 25 a §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot.

25 c §.

Väestörekisterikeskuksen on 30. päivänä ennen vaaleja vahvistettava edellä 25 b §:ssä mainituin tavoin laaditut vaalipiirien vaaliluettelot. Kuhunkin luetteloon on merkittävä, minkä vaalipiirin vaaliluettelo se on.

Välittömästi luettelon vahvistamisen jälkeen väestörekisterikeskuksen on lähetettävä jokaiselle hakijalle hänen antamallaan postiosoitteella oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen ilmoitus joko siitä, minkä vaalipiirin vaaliluetteloon hänet on merkitty, taikka siitä, minkä vuoksi häntä ei ole merkitty minkään vaalipiirin vaaliluetteloon. Luetteloon otetulle on samalla lähetettävä luettelo ulkomailla olevista ennakköäänestyspaikoista.

Väestörekisterikeskuksen on viimeistään 20. päivänä ennen vaaleja toimitettava kunkin vaalipiirin vaaliluettelo sen vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamista koskevaan väestörekisterikeskuksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

3 luku.

Ehdokkaiden asettaminen ja vaaliliitot.

46 §.

Jos tasavallan presidentti on määrännyt toimittaviksi uudet vaalit, on vaalitoimitus kolmantena sunnuntaina ja sitä seuraavana maanantaina siinä kuussa, joka alkaa lähinnä 60 päivän kuluttua siitä, kun määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin.

Kun tasavallan presidentti on antanut määräyksen uusien vaalien toimittamisesta, on siitä viipymättä tiedotettava ainakin Suomen diplomaattisissa ja lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa julkipantavin ilmoituksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla.

63 §.

Äänestysalueen vaaliluetteloon merkitty äänioikeutettu henkilö, joka on hoidettavana sairaalassa, kunnalliskodissa, vanhainkodissa, sairauskodissa tai invaliidihuoltolaissa (907/46) tarkoitettua erityishuoltolaitoksessa tahi otettu työlaitokseen, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltolaan tai rangaistuslaitokseen, joita tässä laissa sanotaan *laitoksiksi*, taikka joka 46 §:ssä tarkoitettuina vaalipäivinä muusta syystä todennäköisesti on estynyt käyttämästä äänioikeuttaan sen äänestysalueen vaalitoimituksessa, jonka vaaliluetteloon hänet on merkitty, sekä vaalipiirin vaaliluetteloon merkitty äänioikeutettu saavat äänestää ennakolta, niin kuin tässä luvussa säädetään.

64 §.

Ennakkoäänestys tapahtuu kotimaassa asetuksella määrättävissä posti- ja lennätinlaitoksen toimipaikoissa sekä 63 §:ssä tarkoitetuissa laitoksissa ja ulkomailla niissä Suomen edustustoissa, jotka asetuksella määrätään, että suomalaisissa laivoissa (*ennakkoäänestyspaikat*).

Laitoksissa saavat äänestää ennakolta vain niissä hoidettavana olevat tai niihin otetut henkilöt ja suomalaisissa laivoissa niiden henkilökunta.

67 §.

Ennakkoäänestys tapahtuu posti- ja lennätinlaitoksen toimipaikassa jokaisena arkipäivänä sinä aikana, jolloin toimipaikka on yleisöä varten avoinna, taikka posti- ja lennätinhallituksen määräämänä muuna aikana, Suomen edustustossa ja suomalaisessa laivassa jokaisena päivänä edustuston päällikön ja laivan päällikön määräämänä aikana. Laitoksessa ennakkoäänestys tapahtuu sen mukaan, kuin vaalitoimikunta määrää, ennakkoäänestyksen lopettamispäivänä tai sitä edeltävänä päivänä sekä yhtenä muuna päivänä toimikunnan määrääminä aikoina.

74 §.

Lähetekirje on osoitettava sen kunnan keskusvaalilautakunnalle, jossa äänestäjä on ilmoituksensa mukaan merkitty äänestysalueen vaaliluetteloon, tai, jos äänestäjä on merkitty vaalipiirin vaaliluetteloon, asianomaiselle vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Kunnan keskusvaalilautakunnalle osoitetun lähetekirjeen tulee sisältää:

1) äänestäjän selitys siitä, että hän itse vaalisalaisuuden säilyttäen on täyttänyt äänestyslipun ja sen leimattuna sulkenut vaalikuoreen;

2) ilmoitus äänestäjän täydellisestä nimestä ja, milloin nimi on muutettu tai muuttunut, myös entisistä nimistä, ammatista tai toimesta, syntymäajasta ja -paikasta sekä nykyisestä asuinpaikasta ja postiosoitteesta;

3) ilmoitus kunnasta, missä äänestäjä on merkitty vaaliluetteloon tai missä hänet on henkikirjoitettu sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen vaaliluettelot pohjautuvat, ja asuinpaikasta siellä sekä äänestysalueen numero tai nimi, jos äänestäjä sen varmasti tietää; sekä

4) ilmoitus syystä, minkä vuoksi äänestäjä todennäköisesti on estynyt käyttämästä äänioikeuttaan vaalipäivinä vaalitoimituksessa siinä äänestysalueessa, missä hänet on merkitty vaaliluetteloon.

Vaalipiirin keskuslautakunnalle osoitetun lähetekirjeen tulee sisältää 2 momentin 1 kohdassa mainittu selitys ja 2 kohdassa tarkoitettu ilmoitus sekä tieto siitä, minkä vaalipiirin vaaliluetteloon äänestäjä on ilmoituksensa mukaan merkitty.

Äänestäjän, joka luovuttaa lähetekirjeeseen liitettäväksi 16 tai 25 c §:ssä tarkoitettua ilmoituskortin, ei tarvitse erikseen antaa edellä 2 momentin 2 ja 3 kohdassa mainittuja tietoja.

Lähetekuoreen merkitään osoite lähetekirjeen mukaan.

76 §.

Ennakkoäänestyspaikassa äänestäjistä on pidettävä oikeusministeriön painattamaa lomaketta käyttäen luetteloa, johon merkitään äänestäjän nimi, se kunta tai vaalipiiri, jossa äänestäjä ilmoituksensa mukaan on merkitty vaaliluetteloon, sekä päivä, jolloin ennakolta äänestäminen on tapahtunut.

77 §.

Suomen edustustosta lähetetään lähetekuoret nopeinta virkapostitietä käyttäen tai kirjattuina lentopostitse ulkoasiainministeriölle edelleen asianomaiselle kunnan keskusvaalilautakunnalle tai vaalipiirin keskuslautakunnalle toimitettaviksi.

78 §.

Kunnan keskusvaalilautakuntaan ja vaalipiirin keskuslautakuntaan saapuneet ennakkoäänestysasiakirjat tarkastetaan vaalikuoria avaamatta kokouksissa, jotka aloitetaan vaaleja edeltävänä perjantaina kello 16.

79 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnassa pannaan hyväksytyt vaalikuoret varmaan talteen, jossa ne on säilytettävä, kunnes keskuslautakunta ryhtyy suorittamaan ennakkoäänestyksessä annettujen äänten laskentaa.

Kunnan keskusvaalilautakunnassa pannaan hyväksytyt vaalikuoret kestävään päällykseen, johon merkitään vaalipiirin keskuslautakunnan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä. Lähetys on kiireellisesti vietävä tai virkapostina lähetettävä keskuslautakunnalle.

Jos kunnan keskusvaalilautakunnalle ei ole toimitettu vaalikuoria, jotka sen mukaan kuin edellä on säädetty, olisi lähetettävä vaalipiirin keskuslautakunnalle, on siitä keskuslautakunnalle ilmoitettava.

80 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnan on tarkastettava edellä 1 momentissa tarkoitettua ennakkoäänestysasiakirjat noudattaen, mitä 78 §:n 2 ja 3 momentissa on säädetty. Samoin on meneteltävä niiden vaalipiirin vaaliluetteloon merkit-

tyjä äänioikeutettuja koskevien ennakkoäänestysasiakirjojen suhteen, jotka ovat saapuneet 78 §:n 1 momentissa mainitun määräajan jälkeen.

81 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnan on toisena vaalipäivänä kello 20 ryhdyttävä laskemaan ennakkoäänestyksessä annettuja ääniä. Tällöin avataan 79 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut vaalikuoret. Ne äänestysliput, jotka mitättöminä on jätettävä huomioon ottamatta, erotetaan eri ryhmäksi. Muut äänestysliput järjestetään siten, että kunkin ehdokkaan hyväksi annetut liput ovat eri ryhmänä, ja kussakin ryhmässä olevien äänestyslippujen lukumäärä lasketaan.

98 §.

Äänestysalueiden vaaliluettelot vaalipiirin keskuslautakunnan on toimitettava asianomaisille kuntien keskusvaalilautakunnille. Kaikki muut hallussaan olevat asiakirjat ja tarvikkeet keskuslautakunnan on luovutettava lääninhallitukselle.

103 §.

Jos 46 §:n 2 momentissa tarkoitettu sunnuntai- tai juhannuspäivä sattuu pääsiäis-, helluntai- tai juhannuspäiväksi, toimitettakoon vaalit sitä edeltävänä sunnuntaina ja tätä seuraavana maanantaina.

Milloin muuta kuin vaalien toittamista tai niiden tuloksen julkaisemista varten säädetty määräpäivä sattuu pyhäpäiväksi tai arkilauantaksi, pidettäköön seuraava arkipäivä määräpäivänä. Edellä 15 §:n 1 momentissa tarkoitussa tapauksessa arkilauantaita pidetään arkipäivänä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 197 .

Asianomaisen henkikirjoitusviranomaisen on vuonna 1972 kunnan keskusvaalilautakunnalle toimitettaviin pohjaluetteloihin liitettäväksi laadittava luettelot, joihin tämän lain 13 §:ssä säädettyssä järjestyksessä merkitään vuosina 1953 ja 1954 syntyneet henkilöt.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Laki

tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (392/69) 4, 10 ja 11 § näin kuuluviksi:

4 §.

Suhteellisilla vaaleilla valittavien valitsijamiesten paikkojen jako eri vaalipiirien kesken toimitetaan sen henkikirjoituksen perusteella, johon vaaleissa käytettävät äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat. Jaon toimittaa valtionneuvosto hyvissä ajoin ennen valitsijamiesten vaaleja antamallaan päätöksellä, joka julkaistaan asetuskokoelmassa.

10 §.

Valitsijamiesten vaalien toittamista varten laaditaan vaalivuotta edeltävänä vuonna Suomessa henkikirjoitetuista vaalioikeutetuista henkilöistä äänestysalueiden vaaliluettelot, joista on voimassa, mitä säännönmukaisten vaalien äänestysalueiden vaaliluetteloista kansanedusta-

jain vaaleista annetun lain 2 luvussa on säädetty.

Milloin säännönmukaiset valitsijamiesten ja kansanedustajain vaalit on toimitettava samana vuonna, laaditaan molempia vaaleja varten yhteiset äänestysalueiden vaaliluettelot.

Muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista vaalioikeutetuista henkilöistä laaditaan vaalipiirien vaaliluettelot siten, että niihin otetaan viimeksi toimitettuja kansanedustajain vaaleja varten laadittuun vaalipiirin vaaliluetteloon merkitty vaalioikeutettu ilman eri pyyntöä. Lisäksi niihin merkitään jokainen vaalioikeutettu, joka on tehnyt pyynnön nimensä ottamisesta vaalipiirin vaaliluetteloon viimeksi toimitettujen kansanedustajain vaalien jälkeen viimeistään 60. päivänä ennen valitsijamiesten vaaleja.

Muutoin on voimassa, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 25 a—25 c §:ssä on säädetty.

11 §.

Kun valtioneuvosto 1 §:n 2 momentin mukaan on määrännyt vaalien toimittamisajan sellaisena vuonna, jota varten äänestysalueiden vaaliluettelot on tehty tämän lain tai kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan, on näissä vaaleissa noudatettava siten laadittuja vaaliluetteloita muuttamattomina.

Milloin uudet vaalit on toimitettava sellaisena vuonna, jota varten ei ole tehty äänestysalueiden vaaliluetteloita, on luetteloiden laatimiseen ryhdyttävä heti, kun tieto vaalien toimittamisesta on saatu, ja on luetteloista tällöin noudatettava, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 24 §:n 2—6 momentissa on niistä säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 197 .

Laki

kunnallislain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 27 päivänä elokuuta 1948 annetun kunnallislain (642/48) 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin on 24 päivänä toukokuuta 1968 annetussa laissa (291/68), ja 2 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on 30 päivänä toukokuuta 1969 annetussa laissa (345/69), sekä 16 § näin kuuluviksi:

15 §.

Äänioikeus kunnallisvaalissa on jokaisella henkilöllä, joka vaalivuoden alkaessa oli kunnan jäsen ja vähintään 18 vuotta täyttänyt ja joka vaalivuotena on kunnassa henkikirjoitettu tai ollut henkikirjoitettava.

Äänioikeutta vailla on kuitenkin:

2. se, joka tuomioistuimen päätöksen perusteella on holhouksen alaisena;

16 §.

Vaalikelpoinen kunnan luottamustoimiin on, mikäli niistä ei ole erikseen säädetty, jokainen kunnassa asuva ja vaalivuoden alkaessa vähintään 20 vuotta täyttänyt henkilö, jolla 15 §:n mukaan on äänioikeus.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 197 .

Helsingissä 23 päivänä helmikuuta 1972.

Tasavallan Presidentti
URHO KEKKONEN

Oikeusministeri K. J. Lång

**Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6
hallituksen esityksen johdosta laeiksi valtiopäiväjärjestyksen ja
eräiden muiden lakien muuttamisesta.**

Eduskunta on pöytäkirjanottein 3 päivältä maaliskuuta 1972 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi edellä mainitun hallituksen esityksen n:o 32. Samassa tarkoituksessa eduskunta on pöytäkirjanottein 10 päivältä maaliskuuta 1972 lähettänyt perustuslakivaliokuntaan ed. Aron ym. lakialoitteen n:o 18, joka sisältää ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n sekä kansanedustajain vaaleista ja tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annettujen lakien muuttamisesta, ed. Aron ym. lakialoitteen n:o 24 laiksi kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta, ed. V. Vennamon ym. lakialoitteen n:o 32, joka sisältää ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestykseen, kunnallislain, kunnallisvaalilain ja kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta ja ed. Äsvikin ym. lakialoitteen n:o 33, johon sisältyvät ehdotukset laeiksi valtiopäiväjärjestyksen, kansanedustajain vaaleista annetun lain, kunnallislain ja kunnallisvaalilain muuttamisesta. Perustuslakivaliokunta on ottanut edellä mainitut hallituksen esityksen ja aloitteet samaa asiaa koskevinä käsiteltäviksi toistensa yhteydessä. Saatuaan laki- ja talousvaliokunnalta eduskunnan päätöksen mukaisesti hallituksen esityksestä sekä lakialoitteista n:o 32 ja 33 pyytämänsä, tämän mietinnön liitteeksi otetun lausunnon n:o 1 ja kuuluttuaan oikeusministeriön kansliapäällikköä Kai Kortetta, professoreja Tauno Ellilää ja Paavo Kastaria sekä väestörekisterikeskuksen johtajaa Hannu Tulkia perustuslakivaliokunta esittää seuraavaa.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on ensinnäkin alentaa vaalioikeusikäraja niin kansanedustajain ja tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleissa kuin kunnallisvaaleissakin nykyisestä kahdestakymmenestä vuodesta kahdeksantoista vuoteen. Vaalioikeuden menettämisperusteita valtiollisissa vaaleissa on samalla ehdotettu muutettavaksi siten, että ulkomailla

asuvat Suomen kansalaiset, samoin kuin irtolaisuudesta työlaitokseen määrätty saisivat vaalioikeuden, mitä heillä nykyisten säännösten mukaan ei ole. Lisäksi olisi hallituksen esityksen mukaan ennakkoäänestys järjestettävä eräissä, esityksissä lähemmin määritellyissä huolto- ja rangaistuslaitoksissa, joissa ennakkoäänestystä ei nykyisin voida järjestää. Nämä uudistukset on tarkoitus toteuttaa tekemällä valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ään, kansanedustajain vaaleista annettuun lakiin, tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annettuun lakiin ja kunnallislakiin tarvittavat muutokset.

Ed. Aron ym. lakialoitteessa n:o 18 ehdotetaan muutettavaksi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ää sekä kansanedustajain vaaleista annettua lakia ja tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annettua lakia siten, että ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset saisivat valtiollisissa vaaleissa vaalioikeuden.

Ed. Aron ym. lakialoitteessa n:o 24 ehdotetaan kansanedustajain vaaleista annettua lakia muutettavaksi ennen muuta niin, että puolueiden piirissä tapahtuvasta ehdokkaiden asettamisenmenettelystä tulisi lakiin nykyistä yksityiskohtaisemmat säännökset. Lisäksi olisi aloitteen mukaan vaaliliitoissa sallittava jokaisen puolueen asettaa ehdokkaita sama määrä kuin silloinkin kun puolue ei ole tehnyt vaali-liittoa minkään muun puolueen kanssa. Vielä on aloitteessa ehdotettu muutettavaksi vaalin tulosta määrättäessä tapahtuvaa ehdokkaiden vertauslukupien laskemistapaa siten, että eniten ääniä saaneen vertausluvuksi tulisi puolueen tai vaaliliiton hyväksi annettujen äänien koko lukumäärä jaettuna yhdellä ja neljällä kymmenesosalla (1,4), toiseksi eniten ääniä saaneen vertausluvuksi äänien koko lukumäärä jaettuna kolmella, kolmanneksi eniten ääniä saaneen vertausluvuksi äänien koko lukumäärä jaettuna viidellä ja niin edelleen jakamalla äänien koko lukumäärä aina jaottomalla kokonaisluvulla.

Ed. V. Vennamon ym. lakialoitteessa n:o 32 on ehdotettu muutettavaksi valtiopäiväjärjestyksen 6 §:ää, kunnallislakia, kunnallisvaalilakia ja kansanedustajain vaaleista annettua lakia niin, että vaalioikeusikäraja kansanedustajain vaaleissa ja kunnallisvaaleissa tulisi olemaan nykyisen 20 vuoden asemesta 18 vuotta.

Ed. Åsvikin ym. lakialoitteen n:o 33 tarkoituksena on alentaa sekä vaalioikeusikäraja että vaalikelpoisuusikäraja niin kansanedustajan vaalien kuin myös kunnallisvaalien osalta nykyisestä 20 vuodesta 18 vuoteen. Siinä tarkoituksessa aloitteessa on ehdotettu muutettavaksi valtiopäiväjärjestyksen 6 ja 7 §:ää, kansanedustajain vaaleista annetun lain 13 ja 14 §:ää, kunnallislain 15 ja 16 §:ää sekä kunnallisvaalilain 5 ja 6 §:ää.

Perustuslakivaliokunta pitää vaalilainsäädäntöme uudistamista hallituksen esityksessä tarkoitetuista kohdin tarpeellisenä. Esitykseen sisältyvien lakiehdotusten yksityiskohtiin valiokunta, jonka mielestä noiden uudistusten aikaansaamiseksi tarvittavaan lainsäädäntötoimeen olisi ryhdyttävä hallituksen esityksen pohjalta, on kuitenkin katsonut tarpeelliseksi tehdä joitakin pienenhköjä muutoksia.

Hallituksen esityksen mukaisesti olisi vaalioikeusikäraja valiokunnan mielestä alennettava 18 vuoteen. Valtiollisten vaalien osalta se edellyttää muun muassa valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 1 momentissa asiasta olevan säännöksen muuttamista. Kun holhousoikeudellinen täysivaltaisuusikäraja tämän muutoksen jälkeen edelleen olisi 20 vuotta, olisivat 18 vuotta täyttäneet vaalioikeutettuja siitä huolimatta, että he olisivat holhouksenalaisia alaikäisyytensä johdosta. Vaalioikeuden menettämisperusteita koskevassa valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentissa on vanhastaan ollut säännös, jonka mukaan holhouksenalaisuus on eräs sanotun oikeuden menettämisperuste. Kun 2 momentin tämä säännös olisi 1 momentin muuttamisen jälkeen ristiriidassa 1 momentin säännöksen kanssa, on hallitus ehdottanut tuon ristiriidan poistamiseksi muutettavaksi mainittua 2 momentin säännöstä siten, että sen mukaan vaalioikeuden menettämisperusteena tulisi olemaan holhouksenalaisuus vain siinä tapauksessa, että asianomainen henkilö on tuomioistuimen päätöksellä määrätty holhottavaksi. Tuomioistuimen päätöksellä määrätään holhottavaksi yleensä vain sellainen henkilö, jolla on omaisuutta ja joka jostakin syystä ei itse kykene omaisuuttaan hoitamaan. Syynä holhotta-

vaksi asettamiseen voi holhouslain mukaan tulla kysymykseen ennen muuta erilaiset sairaudet, mutta myös esim. tuhlaavaisuus tai juoppous. Perustuslakivaliokunta katsoo, että jos tuomioistuin määrää jonkun holhouksen alaiseksi, jotta tämän omaisuuden asianmukainen hoito varmistettaisiin, ei ole syytä samalla riistää holhoukseen asetettavalta oikeutta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan käyttämällä äänioikeutta valtiollisissa vaaleissa. Sen vuoksi valiokunta on poistanut valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n 2 momentissa olevasta vaalioikeuden menettämisperusteista koskevasta luettelosta kohdan, jonka mukaan holhouksenalaisuus aiheuttaisi vaalioikeuden menetyksen.

Valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n 1 momentin mukaan on vaalikelpoinen edustajaksi jokainen vaalioikeutettu, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt 20 vuotta. Jotta tämä säännös jäisi edellä mainitun 6 §:n 2 momentin muutoksen jälkeenkin asialliselta sisällöltään entiselleen ja siis sellaiseksi, ettei holhouksen alainen olisi vaalikelpoinen edustajaksi, on tarpeen lisätä siitä säännös 7 §:n 1 momenttiin, jota ed. Åsvikin ym. lakialoitteessa n:o 33 on ehdotettu eräissä toisessa kohdin muutettavaksi. Tämä lisäys aiheuttaa vastaavan lisäyksen lakiehdotuksen johtolauseeseen.

Hallituksen esityksen mukaan olisi kansanedustajain vaaleja varten laadittava vaalipiirin vaaliluettelo, johon vain asianomaisen pyynnöstä otettaisiin sellaiset vaalioikeutetut Suomen kansalaiset, joita ei ole henkikirjoitettu Suomessa sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat. Vaalipiirin vaaliluetteloon tulisivat merkittäviksi lähinnä ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset. Tarkemmat määräykset vaalipiirin vaaliluettelon laatimisesta, mainitun pyynnön tekemisestä ja muista tämän kysymyksen järjestämiseksi tarpeellisista seikoista on ehdotettu säädettäväksi kansanedustajain vaaleista annetun lakiin lisättävissä 25 a, 25 b ja 25 c §:ssä. Tältä osin perustuslakivaliokunta katsoo, että vaalioikeus on sellainen jokaiselle kansalaiselle kuuluva valtiollinen oikeus, jonka käyttämismahdollisuutta ei tarvitse erikseen viranomaiselta pyytää. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut vaalipiirien vaaliluetteloiden laatimista koskevat säännökset sille pohjalle, että väestörekisterikeskuksen tulee viran puolesta merkitä näihin luetteloihin jokainen Suomen kansalainen, jota ei ole henkikirjoitettava Suomessa sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen äänestys-

alueiden vaaliluettelot pohjautuvat, mutta joka on tai on ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty. Sen lisäksi olisi asianomaisella henkilöllä mahdollisuus tiedustella, tuleeko hänen nimensä otettavaksi vaalipiirin vaaliluetteloon. Tiedustelun saavuttua väestörekisterikeskus joutuisi silloin tarkistamaan, tuleeko tiedustelija väestörekisterikeskuksessa olleiden tietojen perusteella otettavaksi mainittuun luetteloon sekä kielteisessä tapauksessa myös tutkimaan, onko hänet tiedustelukirjeessä saatujen selvitysten jälkeen otettava vaalipiirin vaaliluetteloon. Tämä järjestelmän muutos aiheuttaa muutoksia kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamista tarkoittavan ehdotuksen 25 a, 25 b, 25 c ja 74 §:ään sekä tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 10 §:ään.

Kansanedustajain vaaleista saatujen kokemusten mukaan hidastaa vaalin tulosten laskentaa suuresti se, että ennakkooäänien laskenta on kansanedustajain vaaleista annetun lain 81 §:n mukaan aloitettava toisena vaalipäivänä vasta kello 20. Tulosten laskennan nopeuttamiseksi valiokunta on muuttanut sanottua pykälää niin, että ennakkooäänien laskenta olisi aloitettava toisena vaalipäivänä kello 18.

Edellä mainittujen lisäksi valiokunta on vielä tehnyt lähinnä kirjoituserehdysten oikaisemista tarkoittavia korjauksia kansanedusta-

jain vaaleista annetun lain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 13, 23 ja 64 §:ään.

Ehdotus laiksi kunnallislain muuttamisesta tarkoittaa äänioikeusikärajan alentamista kunnallisvaaleissa nykyisestä 20 vuodesta 18 vuoteen. Hallituksen esityksen mukaan olisi kunnallisvaaleissakin äänioikeutta vailla se, joka tuomioistuimen päätöksen perusteella on holhouksen alaisena. Perustuslakivaliokunta on edellä esitetystä syistä katsonut asialliseksi poistaa tämän äänioikeuden menettämisperusteen myös kunnallisvaalien osalta ja tehnyt puheena olevan lakiehdotuksen 15 §:n 2 momenttiin sitä tarkoittavan muutoksen. Tämän muutoksen johdosta on tarpeen täydentää lakiehdotuksen 16 §:ää maininnoin siitä, että edellytyksenä kunnan luottamustoimiin edelleen on, ettei asianomainen henkilö ole holhouksen alainen.

Kun puheena olevat lainmuutokset olisi valiokunnan mielestä toimitettava hallituksen esityksen pohjalta, olisi käsiteltävinä oleviin laki-aloitteisiin sisältyvät lakiehdotukset hylättävä.

Edellä lausutun nojalla perustuslakivaliokunta kunnioittaen ehdottaa,

että käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

Laki

valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyllä tavalla, *muutetaan* valtiopäiväjärjestyksen 6 §, sellaisena kuin se on muutettuna 24 päivänä marraskuuta 1944 sekä 10 päivänä tammikuuta ja 30 päivänä toukokuuta 1969 annetuilla laeilla (839/44, 4/69 ja 341/69), ja 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on muutettuna 10 päivänä marraskuuta 1971 annetulla lailla (744/71), näin kuuluviksi.

6 §.

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Vaali-oikeutta vailla on kuitenkin (*poist.*) se, joka on todettu syypääksi siihen, että hän edustajanvaaleissa on ostanut tai myynyt ääniä tai sitä yrittänyt tahi äänestänyt useammassa kuin yhdessä paikassa taikka väkivallalla tai uhkauksilla häirinnyt vaalivapautta, aina kuuden kalenterivuoden loppuun siitä lukien, kuin lopullinen tuomio asiasta annettiin.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

7 §.

Vaalikelpoinen edustajaksi on asuinpaikkaan katsomatta jokainen vaali-oikeutettu, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt kaksikymmentä vuotta ja joka ei ole holhouksenalainen.

Voimaantulosäännös.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Laki

kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* kansanedustajain vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (391/69) 2 ja 12 §, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 1 momentti, 15 §:n 1 ja 3 momentti, 16 §:n 1 momentti, 17 §:n 1 ja 3 momentti, 18 §:n 1 momentti, 19 §:n 1 momentti, 21 §:n 1 momentti, 22 §, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §:n 2 momentti, 63 ja 64 §, 67 §:n 1 momentti, 74 §, 76 §:n 2 momentti, 77 §:n 2 momentti, 78 §:n 1 momentti, 79 §, 80 §:n 2 momentti, 81 §, 98 §:n 3 momentti ja 103 § sekä *lisätään* lakiin uudet 25 a, 25 b ja 25 c § sekä 46 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku.

Vaaliluettelot.

12 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

13 §.

Äänestysalueiden vaaliluetteloiden pohjaksi on asianomaisen henkikirjoitusviranomaisen vuosittain viimeistään elokuun 10 päivänä toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle edellisen vuoden lokakuussa toimitetun äänestysaluejaon mukaisesti laaditut luettelot (*pohjaluettelot*) kaikista kuluvan vuoden henkikirjan mukaan kunnassa asuneista henkilöistä, jotka ennen seuraavan vuoden alkua ovat täytäneet 18 vuotta. Luettelot kirjoitetaan henkikirjan osoittamassa järjestyksessä oikeusministeriön vahvistamalle lomakkeelle. Niissä on omana ryhmänä mainittava henkilöt, jotka on henkikirjoitettu kunnassa, mutta joita ei ole merkitty minkään kiinteistön kohdalle. Kunkin luetteloon on liitettävä kaksin kappalein aakkosellinen hakemisto, joka on laadittu kortiston muotoon siten, että toista kappaletta voidaan käyttää 16 §:ssä tarkoitetun ilmoituskortin pohjana.

14—19, 21 ja 22 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

23 §.

Jollei vaatimusta äänestysalueen vaaliluettelon muuttamisesta ole säädetyn ajan kuluessa tehty kunnan keskusvaalilautakunnalle, on

luetteloon merkittävä todistus siitä, että luettelo on lainvoimainen.

24 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

25 a §.

Vaalipiirien vaaliluetteloihin väestörekisterikeskuksen on otettava jokainen Suomen kansalainen, jota ei ole henkikirjoitettava Suomessa sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat, mutta joka on tai on ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty.

Luetteloihin on otettava ne 1 momentissa tarkoitettut henkilöt, jotka luetteloita vahvistettaessa ovat vaalioikeutettuja.

Kukin henkilö otetaan sen vaalipiirin vaaliluetteloon, jonka alueella oleva kunta on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen. Mikäli kotipaikkana on ollut kunta, joka ei enää kuulu Suomen alueeseen, on henkilö merkittävä Helsingin kaupungin vaalipiirin vaaliluetteloon.

Luettelot on laadittava oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen henkilöiden sukunimien osoittamassa aakkosjärjestyksessä. Henkilöstä on luetteloon merkittävä täydellinen nimi ja, milloin nimi on muutettu tai muuttunut, myös entiset nimet, syntymäaika ja -paikka, postiosoite sekä mikä kunta Suomessa on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen.

25 b §.

Edellä 25 a §:n 1 mom:ssa tarkoitettu henkilö voi esittää väestörekisterikeskukselle kirjallisen tiedustelun siitä, tuleeko hänen nimensä otettavaksi vaalipiirin vaaliluetteloon. Tiedustelun yhteydessä on ilmoitettava 25 a §:n 4 momentissa mainitut tiedot. Tiedustelun voi

puoliso ilman valtuutusta tehdä toisen puolison puolesta.

Tiedustelu on tehtävä viimeistään 60 päivänä ennen vaaleja.

Tiedustelun tekemistä varten oikeusministeriön on painatettava lomakkeita, joita on pidettävä saatavana valtion painatuskeskuksessa ja ainakin Suomen diplomaattisissa sekä lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa. Edustuston on pyynnöstä opastettava vaalioikeutettua lomakkeen täyttämässä.

Kullekin tiedustelun tehneelle henkilölle väestörekisterikeskuksen on välittömästi sen jälkeen, kun vaalipiirin vaaliluettelo on 25 c §:n mukaan vahvistettu, lähetettävä hänen antamallaan postiosoitteella oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen ilmoitus joko siitä, minkä vaalipiirin vaaliluetteloon hänet on merkitty, taikka siitä, minkä vuoksi häntä ei ole merkitty minkään vaalipiirin vaaliluetteloon. Luettelo on otetulle on samalla lähetettävä luettelo ulkomailla olevista ennakkoonestyspaikoista.

25 c §.

Väestörekisterikeskuksen on 30. päivänä ennen vaaleja vahvistettava edellä 25 a §:ssä mainituin tavoin laaditut vaalipiirien vaaliluettelot. Kunkin luettelo on merkittävä, minkä vaalipiirin vaaliluettelo se on.

Väestörekisterikeskuksen on viimeistään 20. päivänä ennen vaaleja toimitettava kunkin vaalipiirin vaaliluettelo sen vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamista koskevaan väestörekisterikeskuksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

3 luku.

Ehdokkaiden asettaminen ja vaaliliitot.

46 ja 63 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

64 §.

Ennakkoonestys tapahtuu kotimaassa asetuksessa määrättävissä posti- ja lennätinlaitoksen toimipaikoissa sekä 63 §:ssä tarkoitetuissa laitoksissa ja ulkomailla niissä Suomen edustustoissa, jotka asetuksella määrätään, ja suomalaisissa laivoissa (ennakkoonestyspaikat).

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

67 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

74 §.

(1, 2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Äänestäjän, joka luovuttaa lähetekirjeeseen liitettäväksi 16 tai 25 b §:n 4 momentissa tarkoitettun ilmoituskortin, ei tarvitse erikseen antaa edellä 2 momentin 2 ja 3 kohdassa mainittuja tietoja.

(5 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

76—80 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

81 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnan on toisena vaalipäivänä kello 18 ryhdyttävä laskemaan ennakkoonestyksessä annettuja ääniä. Tällöin avataan 79 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut vaalikuoret. Ne äänestysliput, jotka mitättöminä on jätettävä huomioon ottamatta, erotetaan eri ryhmäksi. Muut äänestysliput järjestetään siten, että kunkin ehdokkaan hyväksi annetut liput ovat eri ryhmänä, ja kussakin ryhmässä olevien äänestyslippujen lukumäärä lasketaan.

98 ja 103 §.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Voimaantulosäännös.

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Laki

tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (392/69) 4, 10 ja 11 § näin kuuluviksi:

4 §. *sanedustajain vaaleista annetun lain 25 a—25 c §:ssä on säädetty.*
(Kuten hallituksen esityksessä.)

10 §. *11 §.*
(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.) (Kuten hallituksen esityksessä.)
Muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista
vaalioikeutetuista henkilöistä laaditaan vaalipiirien vaaliluettelot, joista on voimassa mitä kan- Voimaantulosäännös.
(Kuten hallituksen esityksessä.)

Laki

kunnallislain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *kumotaan* 27 päivänä elokuuta 1948 annetun kunnallislain 15 §:n 2 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on 30 päivänä toukokuuta 1969 annetussa laissa (345/69), ja *muutetaan* lain 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 24 päivänä toukokuuta 1968 annetussa laissa (291/68), (poist.) sekä 16 § seuraavasti:

15 §. *mikäli niistä ei ole erikseen säädetty, jokainen kunnassa asuva ja vaalivuoden alkaessa vähintään 20 vuotta täyttänyt henkilö, jolla 15 §:n mukaan on äänioikeus ja joka ei ole holhouksenalainen.*
(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)
Äänioikeutta vailla on kuitenkin:

(Poist.)

16 §. *Voimaantulosäännös.*
Vaalikelpoinen kunnan luottamustoimiin on, (Kuten hallituksen esityksessä.)

Samalla perustuslakivaliokunta kunnioittaen ehdottaa, *n:o 24, ed. V. Vennamon ym. lakialoitteeseen n:o 32 ja ed. Åsvikin ym. lakialoitteeseen n:o 33 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.*
että ed. Aron ym. lakialoitteeseen n:o 18, ed. Aron ym. lakialoitteeseen

Helsingissä 14 päivänä huhtikuuta 1972.

Asian käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Häikiö, varapuheenjohtaja Kantola (osittain), jäsenet Borg (osittain), Ehrnrooth, Jokela, Kock, Kohtala, Koskeniemi, Lottanen, Miettinen, Pajunen (osittain), Pekkala (osittain), Raatikainen, Söderman (osittain), V. Vennamo ja Vilponiemi (osittain) sekä varajäsenet Knuuttila, Lemström (osittain), Nieminen, Vikatmaa ja Åsvik (osittain).

Vastalauseita.

I.

Valiokunta on käsitellessään valtiopäiväjärjestyksen 6 §:n muuttamista koskevan lakiehdotuksen päättänyt poiketa hallituksen esityksestä, jonka mukaan vaalioikeutta vailla tulisi edelleen olla se, joka tuomioistuimen päätöksen perusteella on holhouksen alaisena. Valiokunnan omaksuman kannan mukaan tulevat holhouslain 19 §:n nojalla holhottaviksi julistetut äänioikeutetuiksi. Paitsi sitä, että vaalilautakunnille saattaa tästä aiheutua vaikeuksia on kysymyksellä myös periaatteellinen puolensa.

Olen sitä mieltä, että sen, joka on mielipuoli taikka tuhmaavaisuuden taikka juoppouden tähden on kykenemätön hallitsemaan omaisuutensa ja holhouksen alainen, ei tulisi olla äänioikeutettu. Myös muulla perusteella em. holhouslain säännöksen mukaan holhouksen alaiseksi asetetut olisi jätettävä vaille äänioikeutta

siksi kunnes valtiopäiväjärjestystä ja muita vaalioikeutta koskevia säännöksiä voidaan muuttaa siten, että äänioikeus holhouksen alaisen kohdalta tulisi riippuvaiseksi holhouksen alaisuuden syystä.

Valiokunnan asiantuntijalta saaman selvityksen mukaan holhouksen alaiseksi asetettu on vaille äänioikeutta nykyisen lainsäädännön mukaan ainakin kaikissa pohjoismaissa, Englannissa, Ranskassa, Länsi-Saksassa, Hollannissa ja Bulgariassa. Saadun selvityksen mukaan vain Italiassa lainsäädäntö on vastakkaisella kannalla.

Edellä olevaan viitaten ehdotan,

että valtiopäiväjärjestyksen 6 § hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena, jolloin 7 § jäisi muuttamatta.

Helsingissä 14 päivänä huhtikuuta 1972.

Georg C. Ehrnrooth.

II.

Kahdeksantoista vuotta täyttäneet nuoret ovat rikosoikeudellisesti täysin vastuuvollisia ja heillä on muutkin yhteiskunnalliset velvoitukset.

Perustuslakivaliokunnan enemmistö ei kuitenkaan ole hyväksynyt SMP:n lakialoitetta n:o 32 vuodelta 1972, että kahdeksantoista vuotta täyttänyt voidaan valita kunnanvaltuustoon ja kunnallisiin lautakuntiin. Tällaista diskriminointia ei voida pitää hyväksyttävänä. Päinvastoin nuoret on saatava mukaan kunnalliseen toimintaan rinta rinnan vanhempien kanssa.

Mainituilla perusteilla ehdotamme,

että kunnallislain muuttamista koskevan lain 16 § kirjoitetaan seuraavan sisältöiseksi:

16 §.

Vaalikelpoinen kunnan luottamustoimiin on, mikäli niistä ei ole erikseen säädetty, jokainen kunnassa asuva ja vaalivuoden alkaessa vähintään 18 vuotta täyttänyt henkilö, jolla 15 §:n mukaan on äänioikeus ja joka ei ole holhouksen alainen.

Helsingissä 14 päivänä huhtikuuta 1972.

Veikko Vennamo.

Rainer Lemström.

III.

Valiokunta ei hyväksynyt lakialoitteemme mukaista uudistusta siten, että äänioikeusikärajan alentamisen lisäksi myös vaalikelpoisuusikäraja alennettaisiin 18 ikävuoteen. Mielestämme yhteiskunta asettaa nuorille monessa suhteessa samanlaisia velvollisuuksia kuin vanhemmille. Tämän vuoksi katsomme, että 18 vuotta täyttäneellä kansalaisella tulee olla äänioikeuden lisäksi oikeus asettua ehdokkaaksi ja tulla valituksi kansanedustajan tai kunnallisvaltuuston jäsenen tehtäviin.

Tämän vuoksi valtiopäiväjärjestyksen 7 §:n 1 momentti olisi muutettava seuraavan sisältöiseksi:

7 §.

Vaalikelpoinen edustajaksi on asuinpaikkaan

katsomatta jokainen vaalioikeutettu, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt kahdeksantoista vuotta ja joka ei ole holhouksenalainen.

Edelleen kunnallislain 16 § olisi muutettava seuraavan sisältöiseksi:

16 §.

Vaalikelpoinen kunnan luottamustoimiin on, mikäli niistä ei ole erikseen säädetty, jokainen kunnassa asuva ja vaalivuoden alkaessa vähintään 18 vuotta täyttänyt henkilö, jolla 15 §:n mukaan on äänioikeus ja joka ei ole holhouksenalainen.

Helsingissä 14 päivänä huhtikuuta 1972.

Lauri Kantola.

Osmo Kock.

Niilo Koskenniemi.

EDUSKUNNAN
LAKI- JA TALOUSVALIOKUNTA

Liite.

Helsingissä,
21 päivänä maaliskuuta 1972.
Lausunto n:o 1.

Perustuslakivaliokunnalle.

Perustuslakivaliokunta on 7 päivänä maaliskuuta 1972 päivätyssä kirjeessään eduskunnan päätöksen mukaisesti pyytänyt laki- ja talousvaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 32 laeiksi valtiopäiväjärjestyksen ja eräiden muiden lakien muuttamisesta. Kirjeissään 14 päivänä maaliskuuta 1972 perustuslakivaliokunta on edelleen pyytänyt lausuntoa ed. V. Vennamon ym. lakialoitteesta n:o 32 laeiksi valtiopäiväjärjestyksen, kunnallislain, kunnallisvaalilain ja kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta, ed. Åsvikin ym. lakialoitteesta n:o 33 laeiksi valtiopäiväjärjestyksen, kansanedustajain vaaleista annetun lain, kunnallislain ja kunnallisvaalilain muuttamisesta, ed. Aron ym. lakialoitteesta n:o 34 laeiksi valtiopäiväjärjestyksen sekä eräiden muiden lakien vaalioikeus- ja täysivaltaisuusikää koskevien säännösten muuttamisesta sekä ed. V. Vennamon ym. lakialoitteesta n:o 35 laeiksi valtiopäiväjärjestyksen, kansanedustajainvaaleista annetun lain, tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetun lain, kunnallislain, kunnallisvaalilain ja sotaväen rikoslain muuttamisesta.

Valiokunta, joka on käsitellyt asiat yhdessä, on rajoittunut antamaan lausuntonsa hallituksen esitykseen sisältyvästä neljännestä lakiehdotuksesta eli ehdotuksesta kunnallislain muuttamisesta sekä edellä mainittujen lakialoitteiden osalta niihin sisältyvistä ehdotuksista kunnallislain muuttamisesta. Ed. Aron ym. lakiehdotuksista ei valiokunta siten tässä yhteydessä ole antanut lausuntoa.

Kuultuaan asiantuntijoina kansliapäällikkö Kai Kortetta, osastopäällikkö Antti Kivivuorta ja hallitusneuvos Heimo Taposta oikeusministeriöstä, kansliapäällikkö Arno Hannusta sisä-

asiainministeriöstä, vaali- ja puoluelainsäädännön tarkistamiskomitean sihteereitä, oikeustieteen lisensiaatti Lauri Tarastia ja vt. hallitussihteeri Jarmo Törneblomia, pääsihteeri Eero Vahteraa Suomen Kaupunkiliitosta, osastopäällikkö Pentti Vatajaa Suomen Kunnallisliitosta ja johtaja K. J. Brunströmiä Finlands svenska kommunförbundista valiokunta esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Antaessaan 1. 10. 1971 lausuntonsa perustuslakivaliokunnalle hallituksen esityksestä vaalikelpoisuusikäräjä, vaalioikeuden menettämisperusteita sekä vaalikelpoisuutta koskevien säännösten muuttamisesta (n:o 80/1971 vp.) valiokunta on yhtynyt hallituksen esityksen perusteluihin ja pitänyt asianmukaisena, että jos vaalioikeusikäräjä valtiollisissa vaaleissa alennetaan 18 vuodeksi siten, että vaalikelpoisuusikäräjä on 20 vuotta, äänioikeusikäräjä vastaavasti alennetaan kunnallisvaaleissa 18 vuodeksi.

Asiallisesti on hallituksen nyt annettu uusi esitys puheena olevissa kohdissaan samansisältöinen aikaisemmin annetun esityksen kanssa. Valiokunta yhtyy hallituksen esityksestä ilmeneviin perusteisiin ja pitää siihen sisältyvien lakiehdotusten säännöksiä asianmukaisina. Valiokunta, jonka käsittelyn pohjana on ollut hallituksen esitys, on asettunut lakialoitteiden suhteen hylkäävälle kannalle.

Edellä lausuttuun viitaten valiokunta esittää lausuntonaan kunnioittavasti,

että hallituksen esitykseen sisältyvä neljäs lakiehdotus eli ehdotus kunnallislain muuttamisesta hyväksyttäisiin muuttamattomana.

Samalla valiokunta esittää,

että ed. V. Vennamon ym. lakialoitteeseen n:o 32, ed. Åsvikin ym. laki-

aloitteeseen n:o 33 ja ed. V. Vennamon ym. lakialoitteeseen n:o 35 sisältyvät lakiehdotukset kunnallislain muuttamisesta hylättäisiin.

Laki- ja talousvaliokunnan puolesta:

Mikko Kaarna.

Jubani Maljonen.

Eriävä mielipide.

Eduskunnan laki- ja talousvaliokunnalta on pyydetty lausunto kunnallislain 15 ja 16 §:ien muuttamisesta. 16 §:ssä säädetään vaalikelpoisuudesta kunnallisvaaleissa ja hallitus ehdottaa vaalikelpoisuusikärajaksi 20 vuotta.

Valiokunta on yksimielinen äänioikeusikärajan alentamisesta 18 vuoteen. Sen sijaan vaalikelpoisuusikärajasta äänestettäessä vain SKDL:n edustajat olivat 18 vuoden kannalla. Kysymys vaalioikeusikärajasta on mitä suurimmassa määrin periaatteellinen nuorison oikeuksien kannalta. Tätä osoittaa se, että maamme kaikki huomattavimmat poliittiset nuorisjärjestöt ovat omaksuneet 18 vuoden äänioikeus- ja

vaalikelpoisuusikärajan. Työväenliike on niin ikään vuosikymmenien varrella ollut samalla kannalla.

Neuvostoliitossa, Puolassa, Romaniassa ja Unkarissa vaalikelpoisuusikäraja on 18 vuotta. Niin ikään Englanti alensi ko. ikärajan 18 vuoteen vuoden 1970 alusta. Näin ollen sekä kansalliset että kansainväliset perusteet vaalikelpoisuusikärajan alentamiseksi 18 vuoteen ovat erittäin vahvat ja arvostetut.

Olemmekin sitä mieltä, että vaalikelpoisuusikäraja olisi kunnallisvaaleissa alennettava 18 vuoteen, kuten SKDL:n eduskuntaryhmän aloitteesta ehdotetaan.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 1972.

Veikko J. Rytönen.

Matti Järvenpää.

Heimo Rekonen.

Suuren valiokunnan mietintö n:o 20 hallituksen esityksen johdosta laeiksi valtiopäiväjärjestyksen ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Suuri valiokunta on, käsiteltyään edellä mainitun asian ja sen yhteydessä ed. Aron ym. lakialoitteet n:ot 18 ja 24, ed. V. Vennamon ym. lakialoitteen n:o 32 ja ed. Åsvikin ym. lakialoitteen n:o 33 päättänyt yhtyä kannattamaan perustuslakivaliokunnan mietinnössä n:o 6 tehtyjä ehdotuksia ja ehdottaa siis kunnioittaen,

että Eduskunta päättäisi hyväksyä hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisina.

Helsingissä 26 päivänä huhtikuuta 1972.

Samalla suuri valiokunta ehdottaa,

että ehdotus laiksi valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta käsiteltäisiin valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

Lopuksi suuri valiokuntakin ehdottaa,

että lakialoitteisiin n:ot 18, 24, 32 ja 33 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

**Eduskunnan vastaus Hallituksen esitykseen laeiksi
valtiopäiväjärjestyksen ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.**

Eduskunnalle on annettu Hallituksen esitys n:o 32 laeiksi valtiopäiväjärjestyksen ja eräiden muiden lakien muuttamisesta, ja Eduskunta, jolle Perustuslakivaliokunta on asiasta antanut

mietintönsä n:o 6 ja Suuri valiokunta mietintönsä n:o 20, on hyväksynyt seuraavat lait, niistä ensimmäisen valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n 2 momentissa säädetyn käsittelyn jälkeen:

Laki

valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädettyllä tavalla, muutetaan valtiopäiväjärjestyksen 6 §, sellaisena kuin se on muutettuna 24 päivänä marraskuuta 1944 sekä 10 päivänä tammikuuta ja 30 päivänä toukokuuta 1969 annetuilla laeilla (839/44, 4/69 ja 341/69), ja 7 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on muutettuna 10 päivänä marraskuuta 1971 annetulla lailla (744/71), näin kuuluviksi:

6 §.

Vaali oikeutettu on asuinpaikkaan katsomatta jokainen Suomen kansalainen, sekä mies että nainen, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt kahdeksantoista vuotta.

Vaali oikeutta vailla on kuitenkin se, joka on todettu syypääksi siihen, että hän edustajanvaaleissa on ostanut tai myynyt ääniä tai sitä yrittänyt tahi äänestänyt useammassa kuin yhdessä paikassa taikka väkivallalla tai uhkauksilla häirinnyt vaalivapautta, aina kuudennen kalenterivuoden loppuun siitä lukien, kuin lopullinen tuomio asiasta annettiin.

Vaali oikeutetuista laadittavista vaaliluette-loista säädetään lailla.

7 §.

Vaalikelpoinen edustajaksi on asuinpaikkaan katsomatta jokainen vaali oikeutettu, joka ennen vaalivuotta on täyttänyt kaksikymmentä vuotta ja joka ei ole holhouksenalainen.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 197 .

Laki

kansanedustajain vaaleista annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* kansanedustajain vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (391/69) 2 ja 12 §, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 1 momentti, 15 §:n 1 ja 3 momentti, 16 §:n 1 momentti, 17 §:n 1 ja 3 momentti, 18 §:n 1 momentti, 19 §:n 1 momentti, 21 §:n 1 momentti, 22 §, 23 §:n 1 momentti, 24 §:n 1 ja 2 momentti, 46 §:n 2 momentti, 63 ja 64 §, 67 §:n 1 momentti, 74 §, 76 §:n 2 momentti, 77 §:n 2 momentti, 78 §:n 1 momentti, 79 §, 80 §:n 2 momentti, 81 §, 98 §:n 3 momentti ja 103 § sekä *lisätään* lakiin uudet 25 a, 25 b ja 25 c § sekä 46 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §.

Suhteellisilla vaaleilla valittavien kansanedustajain paikkojen jako vaalipiirien kesken toimitetaan sen henkikirjoituksen perusteella, johon

vaaleissa käytettävät äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat. Jaon toimittaa valtioneuvosto hyvissä ajoin ennen kutakin vaalia antamal-

laan päätöksellä, joka julkaistaan asetuskokoelmassa.

2 luku.

Vaaliluettelot.

12 §.

Edustajinvaalien toimittamista varten laaditaan vaalioikeutetuista henkilöistä vaaliluettelot.

Vaaliluettelot vaalivuotta edeltävänä vuonna Suomessa henkikirjoitetuista vaalioikeutetuista laaditaan erikseen kunnan jokaista äänestysaluetta varten (*äänestysalueen vaaliluettelo*).

Muista kuin 2 momentissa tarkoitetuista vaalioikeutetuista laaditaan vaaliluettelot vaalipiireittäin (*vaalipiirin vaaliluettelo*).

Äänestysalueiden vaaliluettelot laatii kunnan keskusvaalilautakunta ja vaalipiirien vaaliluettelot väestörekisterikeskus.

13 §.

Äänestysalueiden vaaliluetteloiden pohjaksi on asianomaisen henkikirjoitusviranomaisen vuosittain viimeistään elokuun 10 päivänä toimitettava kunnan keskusvaalilautakunnalle edellisen vuoden lokakuussa toimitetun äänestysaluejaon mukaisesti laaditut luettelot (*pohjaluettelot*) kaikista kuluvaan vuoden henkikirjan mukaan kunnassa asuneista henkilöistä, jotka ennen seuraavan vuoden alkua ovat täyttäneet 18 vuotta. Luettelot kirjoitetaan henkikirjan osoittamassa järjestyksessä oikeusministeriön vahvistamalle lomakkeelle. Niissä on omalla ryhmänä mainittava henkilöt, jotka on henkikirjoitettu kunnassa, mutta joita ei ole merkitty minkään kiinteistön kohdalle. Kuhunkin luetteloon on liitettävä kaksin kappalein aakkosellinen hakemisto, joka on laadittu kortiston muotoon siten, että toista kappaletta voidaan käyttää 16 §:ssä tarkoitettua ilmoituskortin pohjana.

14 §.

Äänestysalueiden vaaliluetteloihin on otettava jokainen Suomen kansalainen, joka ennen vaalivuoden alkua on täyttänyt 18 vuotta ja on vaalivuotta edeltävänä vuonna henkikirjoitettu kunnassa.

15 §.

Äänestysalueiden vaaliluettelot on kunnan keskusvaalilautakunnan toimesta pidettävä

syyskuun 15 päivästä saman kuun 21 päivään, molemmat päivät mukaan luettuina, asianmukaisen valvonnan alaisena tarkastusta varten nähtävinä kunakin arkipäivänä kello 9—20 välisen ajan, kaupungissa ja kauppalassa kunnan alueella, tarvittaessa useammassa paikassa äänestysalueittain, sekä maalaiskunnassa jokaisella äänestysalueella.

Paikoista, joissa äänestysalueiden vaaliluettelot ovat nähtävinä, ja kunnan äänestysalueista on annettava ennakolta hyvissä ajoin tieto sillä tavalla kuin kunnalliset ilmoitukset kunnassa julkaistaan. Tiedoksiannossa on maalaiskunnassa mainittava myös sen henkilön nimi ja osoite, jonka valvonnan alaisena luettelot ovat nähtävinä ja jolle 17 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikaisuvaatimus voidaan antaa.

16 §.

Kunnan keskusvaalilautakunnan on lähetettävä jokaiselle kunnassa äänestysalueen vaaliluetteloon otetulle äänioikeutetulle, jonka osoite on tunnettu, oikeusministeriön painattamaa ja henkikirjoitusviranomaisen alustavasti täyttämää korttia käyttäen ilmoitus, jossa on ne tiedot, mitkä hänestä on henkikirjaan tai vaaliluetteloon otettu, ja tieto siitä, minkä äänestysalueen vaaliluetteloon hänet on merkitty, milloin ja missä vaaliluettelo on nähtävänä sekä milloin ja missä äänestys tapahtuu. Tämän lisäksi ei kortissa saa olla muuta kuin ohjeet sen käyttämisestä ja kortista ehkä ilmenevien virheiden oikaisemisesta.

17 §.

Joka katsoo, että hänet on oikeudettomasti jätetty pois äänestysalueen vaaliluettelosta tai merkitty siihen vaalioikeutta vailla olevaksi tai että häntä tarkoittava merkintä siinä on muutoin virheellinen, voi esittää oikaisuvaatimuksensa kirjallisesti tai suullisesti kunnan keskusvaalilautakunnalle sen kokouksessa lokakuun 4 päivänä taikka kirjallisesti keskusvaalilautakunnan puheenjohtajalle tai sihteerille sitä ennen, vaaliluettelon nähtäväksiapanon jälkeen. Kirjallinen oikaisuvaatimus saadaan kuitenkin sinä aikana, jona vaaliluettelo on nähtävänä, antaa myös sille, jonka valvonnan alaisena vaaliluettelon tarkastus tapahtuu.

Jos joku katsoo, että henkilö, yksi tai useampi, on oikeudettomasti merkitty äänestysalueen

vaaliluetteloon äänioikeutetuksi, voi hän antaa sitä koskevan perustellun kirjallisen oikaisuvaatimuksen viimeistään syyskuun 25 päivänä ennen kello 16 kunnan keskusvaalilautakunnalle taikka sen puheenjohtajalle tai sihteerille.

18 §.

Kun oikaisuvaatimus tarkoittaa henkilön merkitsemistä äänestysalueen vaaliluetteloon vaalioikeutta vailla olevaksi, on kunnan keskusvaalilautakunnan puheenjohtajan ilmoitettava sille henkilölle, jota oikaisuvaatimus koskee, vaatimuksesta ja sen sisällöstä sekä että hänellä on tilaisuus osoitetussa paikassa nähdä oikaisuvaatimus ja viimeistään syyskuun 30 päivänä ennen kello 16 antaa vaatimuksen johdosta kunnan keskusvaalilautakunnalle selityksensä uhalla, että jollei selitystä anneta, asia ratkaistaan siitä huolimatta.

19 §.

Äänestysalueen vaaliluetteloa vastaan tehdyt oikaisuvaatimukset käsitellään ja ratkaistaan kunnan keskusvaalilautakunnan 4 päivänä loka-kuuta pidettävässä kokouksessa, joka alkaa kello 19. Keskusvaalilautakunnan on kussakin asiassa annettava päätös, joka perusteluineen on merkittävä pöytäkirjaan.

21 §.

Lääninhallituksen päätökseen äänestysalueen vaaliluettelon oikaisemista koskevassa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

22 §.

Jos henkikirjoitusviranomaisen katsoo, että henkilö oikeudettomasti on jätetty pois äänestysalueen vaaliluettelosta tahi merkitty siihen vaalioikeutta vailla olevaksi tai äänioikeutetuksi tahi että merkintä on muutoin virheellinen, on hänellä viran puolesta oikeus tehdä kunnan keskusvaalilautakunnalle oikaisuvaatimus ja hakea muutosta vaatimuksen johdosta annettuun päätökseen 17, 20 ja 21 §:ssä säädettyä järjestyksessä.

23 §.

Jollei vaatimusta äänestysalueen vaaliluettelon muuttamisesta ole säädetyn ajan kuluessa tehty kunnan keskusvaalilautakunnalle, on luetteloon merkittävä todistus siitä, että luettelo on lainvoimainen.

24 §.

Jos tasavallan presidentin määräyksestä on toimitettava uudet vaalit sellaisena vuonna, jona jo on toimitettu kansanedustajain tai tasavallan presidentin valitsijamiesten vaalit, on uusissa vaaleissa noudatettava jo toimitetuissa vaaleissa käytettyjä äänestysalueiden vaaliluetteloja muuttamattomina.

Milloin uudet vaalit on toimitettava sellaisena vuonna, jona kansanedustajain tai tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleja ei ole ollut, on äänestysalueiden vaaliluetteloiden laatimiseen ryhdyttävä heti, kun tieto uusien vaalien toimittamisesta on saatu. Vaaliluetteloiden pohjana on tällöin käytettävä niitä pohjaluetteloita, jotka viimeksi on laadittu, ennen kuin määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaisiin. Luettelot on siten tarkastettava, kuin 14 §:ssä on sanottu, ja heti sen jälkeen seitsemän päivän kuluessa 15 §:n 1 ja 2 momentissa säädetyllä tavalla pidettävä tarkastusta varten nähtävinä. Tällöin on myös noudatettava, mitä 15 §:n 3 momentissa on säädetty vaaliluetteloiden nähtävilläolosta ja muista seikoista tiedottamisesta.

25 a §.

Vaalipiirien vaaliluetteloihin väestörekisterikeskuksen on otettava jokainen Suomen kansalainen, jota ei ole henkikirjoitettava Suomessa sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat, mutta joka on tai on ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty.

Luetteloihin on otettava ne 1 momentissa tarkoitetut henkilöt, jotka luetteloita vahvistettaessa ovat vaalioikeutettuja.

Kukin henkilö otetaan sen vaalipiirin vaaliluetteloon, jonka alueella oleva kunta on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen. Mikäli kotipaikkana on ollut kunta, joka ei enää kuulu Suomen alueeseen, on henkilö merkittävä Helsingin kaupungin vaalipiirin vaaliluetteloon.

Luettelot on laadittava oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen henkilöiden sukunimien osoittamassa akkkojärjestyksessä. Henkilöstä on luetteloon merkittävä täydellinen nimi ja, milloin nimi on muutettu tai muuttunut, myös entiset nimet, syntymäaika ja -paikka, postiosoite sekä mikä kunta Suomessa on merkitty väestörekisteriin hänen viimeiseksi kotipaikakseen.

25 b §.

Edellä 25 a §:n 1 mom:ssa tarkoitettu henkilö voi esittää väestörekisterikeskukselle kirjallisen tiedustelun siitä, tuleeko hänen nimensä otettavaksi vaalipiirin vaaliluetteloon. Tiedustelun yhteydessä on ilmoitettava 25 a §:n 4 momentissa mainitut tiedot. Tiedustelun voi puoliso ilman valtuutusta tehdä toisen puolelta.

Tiedustelu on tehtävä viimeistään 60. päivänä ennen vaaleja.

Tiedustelun tekemistä varten oikeusministeriön on painatettava lomakkeita, joita on pidettävä saatavana valtion painatuskeskuksessa ja ainakin Suomen diplomaattisissa sekä lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa. Edustuston on pyynnöstä opastettava vaalioikeutettua lomakkeen täyttämässä.

Kullekin tiedustelun tehneelle henkilölle väestörekisterikeskuksen on välittömästi sen jälkeen, kun vaalipiirin vaaliluettelo on 25 c §:n mukaan vahvistettu, lähetettävä hänen antamallaan postiosoitteella oikeusministeriön vahvistamaa lomaketta käyttäen ilmoitus joko siitä, minkä vaalipiirin vaaliluetteloon hänet on merkitty, taikka siitä, minkä vuoksi häntä ei ole merkitty minkään vaalipiirin vaaliluetteloon. Luetteloon otetulle on samalla lähetettävä luettelo ulkomailla olevista ennakkoäänestyspaikoista.

25 c §.

Väestörekisterikeskuksen on 30. päivänä ennen vaaleja vahvistettava edellä 25 a §:ssä mainituin tavoin laaditut vaalipiirien vaaliluettelot. Kuhunkin luetteloon on merkittävä, minkä vaalipiirin vaaliluettelo se on.

Väestörekisterikeskuksen on viimeistään 20. päivänä ennen vaaleja toimitettava kunkin vaalipiirin vaaliluettelo sen vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Vaalipiirin vaaliluettelon vahvistamista koskevaan väestörekisterikeskuksen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

3 luku.

Ehdokkaiden asettaminen ja vaaliliitot.

46 §.

Jos tasavallan presidentti on määrännyt toimitettaviksi uudet vaalit, on vaalitoimitus kolmantena sunnuntaina ja sitä seuraavana maanantaina siinä kuussa, joka alkaa lähinnä 60 päivän kuluttua siitä, kun määräys uusien vaalien toimittamisesta julkaistiin.

Kun tasavallan presidentti on antanut määräyksen uusien vaalien toimittamisesta, on siitä viipymättä tiedotettava ainakin Suomen diplomaattisissa ja lähetetyn konsulin johtamissa edustustoissa julkipantavin ilmoituksin ja tarvittaessa muullakin sopivalla tavalla.

63 §.

Äänestysalueen vaaliluetteloon merkitty ääni-oikeutettu henkilö, joka on hoidettavana sairaalassa, kunnalliskodissa, vanhainkodissa, sairauskodissa tai invaliidihuoltolaissa (907/46) tarkoitetussa erityishuoltolaitoksessa tahi otettu työlaitokseen, päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltolaan tai rangaistuslaitokseen, joita tässä laissa sanotaan *laitoksiksi*, taikka joka 46 §:ssä tarkoitettuina vaalipäivinä muusta syystä todennäköisesti on estynyt käyttämästä ääni-oikeuttaan sen äänestysalueen vaalitoimituksessa, jonka vaaliluetteloon hänet on merkitty, sekä vaalipiirin vaaliluetteloon merkitty ääni-oikeutettu saavat äänestää ennakolta, niin kuin tässä luvussa säädetään.

64 §.

Ennakkoäänestys tapahtuu kotimaassa asetuksella määrättävissä posti- ja lennätinlaitoksen toimipaikoissa sekä 63 §:ssä tarkoitetuissa laitoksissa ja ulkomailla niissä Suomen edustustoissa, jotka asetuksella määrätään, ja suomalaisissa laivoissa (*ennakkoäänestyspaikat*).

Laitoksissa saavat äänestää ennakolta vain niissä hoidettavana olevat tai niihin otetut henkilöt ja suomalaisissa laivoissa niiden henkilökunta.

67 §.

Ennakkoäänestys tapahtuu posti- ja lennätinlaitoksen toimipaikassa jokaisena arkipäivänä

sinä aikana, jolloin toimipaikka on yleisöä varten avoinna, taikka posti- ja lennätinhallituksen määräämänä muuna aikana, Suomen edustustossa ja suomalaisessa laivassa jokaisena päivänä edustuston päällikön ja laivan päällikön määräämänä aikana. Laitoksessa ennakkoäänestys tapahtuu sen mukaan, kuin vaalitoimikunta määrää, ennakkoäänestyksen lopettamispäivänä tai sitä edeltävänä päivänä sekä yhtenä muuna päivänä toimikunnan määrääminä aikoina.

74 §.

Lähetekirje on osoitettava sen kunnan keskusvaalilautakunnalle, jossa äänestäjä on ilmoituksensa mukaan merkitty äänestysalueen vaaliluetteloon, tai, jos äänestäjä on merkitty vaalipiirin vaaliluetteloon, asianomaiselle vaalipiirin keskuslautakunnalle.

Kunnan keskusvaalilautakunnalle osoitetun lähetekirjeen tulee sisältää:

1) äänestäjän selitys siitä, että hän itse vaalisalaisuuden säilyttäen on täyttänyt äänestyslipun ja sen leimattuna sulkenut vaalikuoreen;

2) ilmoitus äänestäjän täydellisestä nimestä ja, milloin nimi on muutettu tai muuttunut, myös entisistä nimistä, ammatista tai toimesta, syntymäajasta ja -paikasta sekä nykyisestä asuinpaikasta ja postiosoitteesta;

3) ilmoitus kunnasta, missä äänestäjä on merkitty vaaliluetteloon tai missä hänet on henkikirjoitettu sinä vuonna, jonka henkikirjoitukseen vaaliluettelot pohjautuvat, ja asuinpaikasta siellä sekä äänestysalueen numero tai nimi, jos äänestäjä sen varmasti tietää; sekä

4) ilmoitus syystä, minkä vuoksi äänestäjä todennäköisesti on estynyt käyttämästä äänioikeuttaan vaalipäivinä vaalitoimituksessa siinä äänestysalueessa, missä hänet on merkitty vaaliluetteloon.

Vaalipiirin keskusvaalilautakunnalle osoitetun lähetekirjeen tulee sisältää 2 momentin 1 kohdassa mainittu selitys ja 2 kohdassa tarkoitettu ilmoitus sekä tieto siitä, minkä vaalipiirin vaaliluetteloon äänestäjä on ilmoituksensa mukaan merkitty.

Äänestäjän, joka luovuttaa lähetekirjeeseen liitettäväksi 16 tai 25 b §:n 4 momentissa tarkoitettua ilmoituskortin, ei tarvitse erikseen antaa edellä 2 momentin 2 ja 3 kohdassa mainittuja tietoja.

Lähetekuoreen merkitään osoite lähetekirjeen mukaan.

76 §.

Ennakkoäänestyspaikassa äänestäjistä on pidettävä oikeusministeriön painattamaa lomaketta käyttäen luetteloa, johon merkitään äänestäjän nimi, se kunta tai vaalipiiri, jossa äänestäjä ilmoituksensa mukaan on merkitty vaaliluetteloon, sekä päivä, jolloin ennakolta äänestäminen on tapahtunut.

77 §.

Suomen edustustosta lähetetään lähetekuoret nopeinta virkapostitietä käyttäen tai kirjattuina lentopostitse ulkoasiainministeriölle edelleen asianomaiselle kunnan keskusvaalilautakunnalle tai vaalipiirin keskuslautakunnalle toimitettaviksi.

78 §.

Kunnan keskusvaalilautakuntaan ja vaalipiirin keskuslautakuntaan saapuneet ennakkoäänestysasiakirjat tarkastetaan vaalikuoria avaamatta kokouksissa, jotka aloitetaan vaaleja edeltävänä perjantaina kello 16.

79 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnassa pannaan hyväksytyt vaalikuoret varmaan talteen, jossa ne on säilytettävä, kunnes keskuslautakunta ryhtyy suorittamaan ennakkoäänestyksessä annettujen äänten laskentaa.

Kunnan keskusvaalilautakunnassa pannaan hyväksytyt vaalikuoret kestävään päällykseen, johon merkitään vaalipiirin keskuslautakunnan osoite, lähetyksen sisältö ja lähettäjä. Lähetys on kiireellisesti vietävä tai virkapostina lähetettävä keskuslautakunnalle.

Jos kunnan keskusvaalilautakunnalle ei ole toimitettu vaalikuoria, jotka sen mukaan kuin edellä on säädetty, olisi lähetettävä vaalipiirin keskuslautakunnalle, on siitä keskuslautakunnalle ilmoitettava.

80 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnan on tarkastettava edellä 1 momentissa tarkoitettua ennakkoäänestysasiakirjat noudattaen, mitä 78 §:n 2 ja 3 momentissa on säädetty. Samoin on meneteltävä niiden vaalipiirin vaaliluetteloon merkit-

tyjä äänioikeutettuja koskevien ennakköäänestysasiakirjojen suhteen, jotka ovat saapuneet 78 §:n 1 momentissa mainitun määräajan jälkeen.

81 §.

Vaalipiirin keskuslautakunnan on toisena vaalipäivänä kello 18 ryhdyttävä laskemaan ennakköäänestyksessä annettuja ääniä. Tällöin avataan 79 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut vaalikuoret. Ne äänestysliput, jotka mitättöminä on jätettävä huomioon ottamatta, erotetaan eri ryhmäksi. Muut äänestysliput järjestetään siten, että kunkin ehdokkaan hyväksi annetut liput ovat eri ryhmänä, ja kussakin ryhmässä olevien äänestyslippujen lukumäärä lasketaan.

98 §.

Äänestysalueiden vaaliluettelot vaalipiirin keskuslautakunnan on toimitettava asianomaisille kuntien keskusvaalilautakunnille. Kaikki muut hallussaan olevat asiakirjat ja tarvikkeet keskuslautakunnan on luovutettava lääninhallitukselle.

103 §.

Jos 46 §:n 2 momentissa tarkoitettu sunnuntaipäivä sattuu pääsiäis-, helluntai- tai juhannuspäiväksi, toimitettakoon vaalit sitä edeltävänä sunnuntaina ja tätä seuraavana maanantaina.

Milloin muuta kuin vaalien toimittamista tai niiden tuloksen julkaisemista varten säädetty määräpäivä sattuu pyhäpäiväksi tai arkilauantaksi, pidettäköön seuraava arkipäivä määräpäivänä. Edellä 15 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa arkilauantaita pidetään arkipäivänä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 197 .

Asianomaisen henkilökirjoitusviranomaisen on vuonna 1972 kunnan keskusvaalilautakunnalle toimitettaviin pohjaluetteloihin liitettäväksi laadittava luettelot, joihin tämän lain 13 §:ssä säädettyssä järjestyksessä merkitään vuosina 1953 ja 1954 syntyneet henkilöt.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Laki

tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan tasavallan presidentin valitsijamiesten vaaleista 13 päivänä kesäkuuta 1969 annetun lain (392/69) 4, 10 ja 11 § näin kuuluviksi:

4 §.

Suhteellisilla vaaleilla valittavien valitsijamiesten paikkojen jako eri vaalipiirien kesken toimitetaan sen henkilökirjoituksen perusteella, johon vaaleissa käytettävät äänestysalueiden vaaliluettelot pohjautuvat. Jaon toimittaa valtioneuvosto hyvissä ajoin ennen valitsijamiesten vaaleja antamallaan päätöksellä, joka julkaistaan asetuskokoelmassa.

10 §.

Valitsijamiesten vaalien toimittamista varten laaditaan vaalivuotta edeltävänä vuonna Suomessa henkilökirjoitetuista vaalioikeutetuista henkilöistä äänestysalueiden vaaliluettelot, joista on voimassa, mitä säännönmukaisten vaalien äänestysalueiden vaaliluetteloista kansanedusta-

jain vaaleista annetun lain 2 luvussa on säädetty.

Milloin säännönmukaiset valitsijamiesten ja kansanedustajain vaalit on toimitettava samana vuonna, laaditaan molempia vaaleja varten yhteiset äänestysalueiden vaaliluettelot.

Muista kuin 1 momentissa tarkoitetuista vaalioikeutetuista henkilöistä laaditaan vaalipiirien vaaliluettelot, joista on voimassa mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 25 a—25 c §:ssä on säädetty.

11 §.

Kun valtioneuvosto 1 §:n 2 momentin mukaan on määrännyt vaalien toimittamisajan selälaisena vuonna, jota varten äänestysalueiden

vaaliluettelot on tehty tämän lain tai kansanedustajain vaaleista annetun lain mukaan, on näissä vaaleissa noudatettava siten laadittuja vaaliluetteloita muuttamattomina.

Milloin uudet vaalit on toimitettava sellaisena vuonna, jota varten ei ole tehty äänestysalueiden vaaliluetteloita, on luetteloiden laatimiseen ryhdyttävä heti, kun tieto vaalien toi-

mittamisesta on saatu, ja on luetteloista tällöin noudatettava, mitä kansanedustajain vaaleista annetun lain 24 §:n 2—6 momentissa on niistä säädetty.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 197 .

Laki

kunnallislain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *kumotaan* 27 päivänä elokuuta 1948 annetun kunnallislain 15 §:n 2 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on 30 päivänä toukokuuta 1969 annetussa laissa (345/69), ja *muutetaan* lain 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 24 päivänä toukokuuta 1968 annetussa laissa (291/68), sekä 16 § seuraavasti:

15 §.

Äänioikeus kunnallisvaalissa on jokaisella henkilöllä, joka vaalivuoden alkaessa oli kunnan jäsen ja vähintään 18 vuotta täyttänyt ja joka vaalivuotena on kunnassa henkikirjoitettu tai ollut henkikirjoitettava.

16 §.

Vaalikelpoinen kunnan luottamustoimiin on, mikäli niistä ei ole erikseen säädetty, jokainen kunnassa asuva ja vaalivuoden alkaessa vähintään 20 vuotta täyttänyt henkilö, jolla 15 §:n mukaan on äänioikeus ja joka ei ole holhouksenalainen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 197 .

Helsingissä 5 päivänä toukokuuta 1972.